

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**PROPRIA A AUTORSKÉ NEOLOGISMY V ČESKÝCH
PŘEKLADECH KNIH J. K. ROWLINGOVÉ O HARRYM
POTTEROVI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Horníková

Specializace v pedagogice, obor Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Chýlová, Ph.D.

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni 31. března 2016

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování:

Mé poděkování patří paní PaedDr. Heleně Chýlové, Ph.D. za pomoc, cenné rady a odborné vedení bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	3
METODA PRÁCE	4
1 ONOMASTIKA.....	5
1.1 VLASTNÍ JMÉNA	6
1.1.1 Bionyma	6
1.1.2 Geonyma.....	7
1.1.3 Chrématonyma	7
1.2 LITERÁRNÍ ONOMASTIKA	8
1.3 PROPRIUM V LITERÁRNÍM DÍLE A JEHO FUNKCE	9
1.3.1 Nominační (individualizující, diferenciativní) funkce	10
1.3.2 Asociační (evokační, konotativní) funkce	10
1.3.3 Klasifikující funkce.....	11
1.3.4 Charakterizační (deskriptivní) funkce	11
1.3.5 Estetická (expresivní, emocionální) funkce	12
1.4 METODOLOGIE LITERÁRNÍ ONOMASTIKY	12
1.4.1 Formálně-statistický přístup	12
1.4.2 Etymologický přístup	13
1.4.3 Komunikační přístup	13
1.4.4 Konfrontační přístup.....	13
1.4.5 Ontogenetický přístup	13
1.4.6 Funkční přístup	14
2 PŘEKLAD	15
2.1 PŘEKLADATELSKÝ PROCES	15
2.2 TYPY PŘEKLADU	17
2.2.1 Interlineární překlad	17
2.2.2 Doslovný překlad	18
2.2.3 Volný překlad	18
2.2.4 Komunikativní překlad	18
2.3 PŘEKLADATELSKÉ POSTUPY.....	19
2.4 PŘEKLAD VLASTNÍCH JMEN	20
2.5 PŘEKLAD AUTORSKÝCH NEOLOGISMŮ	20
3 PRAKTICKÁ ČÁST	21
3.1 BIONYMA	21
3.1.1 Pravá antroponyma	22
3.1.2 Skupinová antroponyma.....	27
3.1.3 Nepravá antroponyma.....	29
3.1.4 Pravá zoonyma.....	31
3.1.5 Nepravá zoonyma	31
3.1.6 Označení neexistujících bytostí.....	33
3.2 GEONYMA	34
3.3 CHRÉMATONYMA	39
3.4 VÝSLEDKY ANALÝZY	48

ZÁVĚR	53
RESUMÉ	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	56
PŘÍLOHY	I
JMENNÝ REJSTŘÍK	I

Úvod

Předmětem bakalářské práce jsou propria a autorské neologismy z knih o Harrym Potterovi britské spisovatelky Joanne K. Rowlingové.

Heptalogie o mladém čaroději a jeho boji se zlem mě provází již od vypuknutí Pottermanie na přelomu století. V té době vyšla v České republice kniha Harry Potter a Kámen mudrců, v následujících letech jsem přečetla všechny ostatní díly. Opakovaně se ke knihám vracím a nacházím v nich stále nové informace a skryté záměry autorky. Ačkoliv se jedná o literární dílo s bohatým příběhem, na vyšší úroveň jej podle mého názoru staví právě důkladně propracovaná vlastní jména. Čím více jsem se problematikou proprií zabývala, tím více jsem zjišťovala, o jaké množství informací se ochuzuje čtenář, jenž se nad jmény postav, zeměpisných míst a předmětů nezamýšlí.

V českém jazyce vyšly knihy díky překladu bratrů Pavla a Vladimíra Medků. Porovnávala jsem jejich práci s originálem autorky a hledala odlišnosti a souvislosti užitých proprií s pojmenovanými objekty. Není pochyb o tom, že česká verze knih obsahuje značné množství nápaditě přeložených jmen, ale také překladatelských neologismů, které byly čtenářskou obcí většinou přijaty.

METODA PRÁCE

Při zpracování teoretické části bakalářské práce jsem využila studijní metodu a vycházela z odborné literatury zaměřené na onomastiku a překlad. V prvních kapitolách je rozebrána historie a předmět onomastického výzkumu. Jelikož se zabývám vlastními jmény v překladu literárního díla, je zvláštní pozornost věnována onomastice literární, funkcím proprií v uměleckém díle a metodám, jež překladatelé při své práci využívají. Oddíl věnovaný problematice překladu shrnuje též proces převodu textu z výchozího jazyka do cílového a typy překladu.

V praktické části práce byla excerpční metodou získána jména ze sedmi dílů knih o Harrym Potterovi. Podle vysokého výskytu pojmenování v textu jsem pro analýzu zvolila 82 názvů bytostí, míst a předmětů. Na základě znalostí získaných z odborné literatury jsou v této části vybraná jména z několika hledisek analyzována. Rozbor se zaměřuje na funkce proprií v příběhu, jejich etymologii a překlad do českého jazyka. Při čtení příběhů Joanne K. Rowlingové jsem se setkala s vysokým podílem mluvících jmen, proto si myslím, že nejčastěji bude u proprií uplatněna charakterizační funkce. Jak už jsem zmínila, bratři Medkové vymysleli pro české vydání mnoho důmyslných, vtipných pojmenování a neologismů, proto předpokládám, že jejich práce zahrnovala více překladatelských postupů a jejich vzájemných kombinací. Přestože oba bratři přenesli některá jména do českého jazyka v původní podobě, domnívám se, že česká verze knih obsahuje více vlastních jmen přeložených.

Závěrečné shrnutí praktické části práce obsahuje vyhodnocení výzkumu a četnost výskytu jednotlivých funkcí vlastních jmen a překladatelských postupů. Pro větší názornost jsou výsledky zaznamenány do grafu.

1 ONOMASTIKA

Potřeba pojmenovávat živé i neživé objekty, zejména kvůli orientaci, se ve společnosti objevuje od pradávna a výklady jmen a názvů můžeme najít už v legendách či kronikách.

Od 19. století vzrůstá zájem veřejnosti o jazyk, historii a kulturu českého národa a českých pojmenování je stále více užíváno jako výrazu vlastenectví. Za zakladatele české onomastiky je považován František Palacký, který se ve své práci soustředil zejména na toponyma. Výsledky výzkumu poté publikoval ve studiích *O jménech místních v zemi české a moravské: Rozbor etymologických místních jmen československých (1834)* a *Popis království českého... (1848)*.

Intenzivně se u nás nauka o vlastních jménech začala rozvíjet od padesátých let 20. století, kdy byla zařazena do disciplín lingvistických. Dříve plnila funkci pomocné vědy historické, především v oblasti geografie, kulturní historie a sociologie. V druhé polovině minulého století se budovala onomastická teorie, soustředěná především na klasifikaci vlastních jmen a jejich odlišení od jmen obecných. Mezi nejvýznamnější lingvisty, jejichž teoretické práce zařadily českou onomastiku do evropského kontextu, patří například Antonín Profous (*Místní jména v Čechách, 1947*), Josef Beneš (*O českých příjmeních, 1962*), Vladimír Šmilauer (např. *Osídlení ve světle místních jmen, 1960*; *Úvod do toponomastiky, 1966*) nebo Rudolf Šrámek (*Úvod do obecné onomastiky, 1999*).

Nemůžeme opomenout také konference, např. Onomastika a škola, instituce jako je dnešní Onomastická komise, Onomastické oddělení Ústavu pro jazyk český nebo pod jeho záštitou vycházející časopis *Acta onomastica*. Jedná se o jediný český onomastický časopis, který byl založen v roce 1960 Vladimírem Šmilauerem a Janem Svobodou.¹

¹ ZOUZALOVÁ, Kristýna. *K obecným otázkám onomastiky*. České Budějovice, 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, s. 10–11.

1.1 VLASTNÍ JMÉNA

„Předmětem onomastického výzkumu jsou vlastní jména (onyma, propria). Jsou to jazykové (lexikální) jednotky, které v protikladu k apelativům (jménům obecným) na nepojmové bázi pojmenovávají komunikativně individualizované objekty.“² Jejich odlišnost je dána opačnými funkcemi, vlastnostmi a různým způsobem vztahu mezi pojmenováním a pojmenovávanou skutečností. Hlavním důvodem vytvoření a použití vlastního jména je odlišení daného objektu v rámci objektů téhož druhu, vytvoření jedinečné neopakovatelné individuality.

Vlastní jména pojmenovávají nekonečné množství objektů nejrůznějších druhů, proto je důležité vymezit alespoň základní skupiny, do nichž je můžeme podle společných znaků zařadit. Rudolf Šrámek ve svém *Úvodu do obecné onomastiky* rozděluje propria následujícím způsobem.³

1.1.1 BIONYMA

Bionyma jsou vlastní jména označující živé organismy nebo bytosti, které si člověk představuje jako živé. Jejich nejvýznamnější podskupinu tvoří antroponyma (pojmenování osob). Zahrnují křestní jména, příjmení, přezdívková či posměšná vlastní jména, pseudonymy, dále také skupinová antroponyma jako etnonyma, obyvatelská jména nebo jména rodinná a rodová. Pojmenování pro neživé bytosti (mytologické, pohádkové postavy, hračky) se označuje jako antroponymum nepravé.

Obdobné dělení mají vlastní jména zvířat. Pravá zoonyma zahrnují propriální výrazy pro existující zvířata. Jména jako Fénix, Pegas a jiná mytologická či pohádková zvířata se označují jako zoonyma nepravá.

Ve skupině bionym lze rozlišovat ještě například theonyma (jména bohů) nebo fytonyma (jména rostlin).⁴

² ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 11.

³ TAMTÉŽ, s. 11.

⁴ TAMTÉŽ, s. 164–165.

1.1.2 GEONYMA

„Vlastní jména pro ty druhy onymických objektů, které leží v krajině a jsou kartograficky fixovatelné v mapových dílech.“⁵

Geonyma zahrnují dvě velké skupiny objektů – kosmonyma (jména nebeských těles a útvarů na nich) a toponyma. Zjednodušeně řečeno – toponyma zahrnují místní názvy.

Oikonyma vyjadřují pojmenování osídlených objektů, konkrétních domů, sídlišť, vsí, měst, městských částí, ale také hradů či zámků.

Vlastní jména neosídlených oblastí se nazývají anoikonyma. Rozlišujeme mezi nimi především hydronyma (vodstva), oronyma (členitosti zemského povrchu), agronyma (ekonomicky využívané plochy) či hodonyma (komunikační spoje a zařízení spojená s cestováním – letiště, mosty). Některá geonyma nelze jednoznačně zařadit, např. Suezský průplav bychom mohli považovat jak za hydronymum tak za hodonymum.

Poslední významnou skupinu tvoří choronyma, vlastní jména větších částí zemského povrchu. Ty vznikly buď přirozeně (pouště, světadíly) nebo lidskou činností (státy, kraje, regiony).

1.1.3 CHRÉMATONYMA

Chrématonymum je definováno jako vlastní jméno lidského výtvoru, který není pevně fixován v krajině. Může se jednat o název společenského jevu (svátek), společenské instituce, předmětu a výrobku (jednotlivého i sériového). Chrématonyma jsou kategorií názvů na hranici mezi jmény vlastními a obecnými. Vystávají u nich proto pravopisné obtíže při psaní velkých písmen.⁶

⁵ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 163.

⁶ TAMTÉŽ, s. 163–165.

1.2 LITERÁRNÍ ONOMASTIKA

Jedná se o lingvistickou disciplínu, která nespojuje pouze teorii literatury a onomastiku, ale kombinuje také poznatky z mnoha dalších vědních oborů, jako je literární a kulturní historie, stylistika, psychologie, sociologie, geografie nebo etnografie.

Předmětem literární onomastiky je vlastní jméno v literárním díle. Podle Miloslavy Knappové se nejedná jen o umělecké texty, ale o téměř všechny funkční styly (žánry publicistické, odborné, lidovou slovesnost). U jiných autorů se objevuje užší pojetí, většinou zahrnující pouze literaturu uměleckou.

Literární onomastika je považována za relativně mladou disciplínu, i když světový zájem o vlastní jména v uměleckých textech lze sledovat již v publikacích před 2. světovou válkou. Jednalo se především o rozборы jednotlivých děl, a teorie literární onomastiky zůstávala stranou. Roku 1973 se v Brocportu na toto téma uskutečnila první konference. O tři roky později měla již literární onomastika své zastoupení na 12. mezinárodním kongresu onomastických věd v Bernu, a na 15. mezinárodním onomastickém kongresu v Lipsku v roce 1984 se stala jedním z hlavních témat. U nás se jako jazykovědná disciplína začala prosazovat v 70. letech díky článkům Marie Majtánové a především díky první teoretické literárněonomastické studii Karla Hausenblase *Vlastní jména v umělecké literatuře*. Stejně jako ve světě byl tedy i u nás počátek literární onomastiky věnován spíše praxi.

80. léta přináší zájem o jména v textech i na české a slovenské konference. Navazuje se na zahraniční práce a začínají se objevovat články o problematice jmen v uměleckém překladu. Nejvýznamnější událostí tohoto období se stává čtvrtý ročník celostátního semináře Onomastika a škola, který se uskutečnil roku 1990 v Prešově a byl celý věnován literární onomastice. Klíčovým příspěvkem byla studie Miloslavy Knappové *Funkce vlastních jmen v literárních textech*.

V následujícím období a do dnešních let zájem o literární onomastiku nepolevuje. Vznikají materiálové články analyzující zajímavá jména v konkrétních dílech jednotlivých autorů, teoretické studie ale nadále zůstávají v pozadí. Z ojedinělých českých teoretických prací jistě stojí za zmínku příspěvek Ladislavy Lederbuchové *Pojmenování postavy ve struktuře uměleckého textu*, stať Svatopluka Pastyřika s názvem *Vlastní jména*

v literatuře a škola, nebo práce literárních teoretiček Daniely Hodrové *Jméno postavy v románu* a Lenky Jungmannové *Jméno postavy v dramatu*. Literární onomastiku obohatilo také mnoho odborných článků od Žanety Dvořákové, např. *Problémy metodologie literární onomastiky*, *Specifika literárních antroponym* či *Česká teorie literární onomastiky*.⁷

1.3 PROPRIUM V LITERÁRNÍM DÍLE A JEHO FUNKCE

Můžeme se setkat se dvěma názory na to, co je považováno za literární vlastní jméno. Liší se v tom, zda k nim řadit i jména reálná (jména historických osobností nebo jména skutečných míst). Podle Žanety Dvořákové bychom se měli zabývat všemi jmény, která jsou v literárním díle použita, tedy i reálnými.

Podle formy rozlišujeme tři typy literárních jmen – jména autentická (reálná), realistická a autorská.⁸

Reálná jména v uměleckém díle odkazují ke skutečným osobám či místům a pomáhají tak vybudovat kulisy příběhu a dodat mu iluzi autentičnosti (např. *Napoleon*, *Paříž*). Jména realistická existují v reálné onymické soustavě a většinou pojmenovávají postavy (např. *Jana*, *Novák*). Autorská jména jsou fiktivní pojmenování postav, míst nebo předmětů vytvořená samotným autorem (např. *Alenáš* z Vyskočilova románu *Malý Alenáš*).⁹

Literární onomastika se primárně nezajímá o etymologii jmen, ale o jejich funkci v literárním textu. Nejčastěji je u nás citováno třídění podle Miloslavy Knappové, která rozlišuje následující funkce literárních jmen.¹⁰

⁷ DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Česká teorie literární onomastiky. *Acta onomastica*, 2010, s. 447–451.

⁸ DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Specifika literárních antroponym. *Acta onomastica*, 2010, s. 458–460.

⁹ DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Úvod do literární onomastiky. 20. 3. 2013, III. bohemistické přednáškové odpoledne na téma Vlastní jména v literárním textu, OU Ostrava, s. 4. [online]. [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: http://projekty.osu.cz/svetvedy/Zaneta_Dvorakova-Uvod_do_literarni_onomastiky.pdf

¹⁰ KNAPPOVÁ, Miloslava. Funkce vlastních jmen v literárních textech. In: BLICHA, M. (ed.). *Zborník Acta Facultatis Paedagogicae Universitatis Šafarikanae*, Slavistica XXVIII., Zv. 3. Onomastika a škola. Banská Bystrica 1992, s. 12–16.

1.3.1 NOMINAČNÍ (INDIVIDUALIZUJÍCÍ, DIFERENCIAČNÍ) FUNKCE

Základní funkcí literárního jména je nominace. Jméno označuje konkrétní postavu, místo nebo věc a odlišuje ji od ostatních. Tato funkce ale může být v některých případech narušena. „Jméno představuje důležitou součást charakteristiky postavy, a to i v případě, kdy schází.“¹¹ Jelikož ale postava musí být v textu nějakým způsobem označena, je pro její pojmenování použita náhražka s oslabenou identifikující funkcí.

Prvním příkladem je postava vystupující beze jména (pouze označená apelativem), což může mít hned několik důvodů. Jedním z nich je zobecnění postavy a vytvoření určitého zástupného typu. Takové případy jsou časté zejména v pohádkách (*princezna, král, čert*), ale i v jiných literárních žánrech (např. postava *mladíka* a *dívky* v Kunderově povídce *Falešný autostop*). Dalšími důvody může být skrytí identity (*pan L.* v Lustigově *Nemilované*), ztráta identity (tajemný pacient *Případ X* v Čapkově *Povětroni*; označení číslem *C 324459, pomlčka 69* pro vězenkyni v koncentračním táboře v Lustigově *Colette z Antverp*) či tabuizace jména (*Sauron* z Tolkienovy ságy *Pán prstenů*).

Literární postava může být v knize také zastoupena vícero jmény (vlastním jménem, přezdívkou apod.). Například již zmíněný *Sauron* vystupuje pod množstvím pojmenování a titulů (*Bezejmenný nepřítel, Pán vlkodlaků, Annatar, Aulendil, Nekromant, Pán prstenů, Rudé oko*).

Součástí nominace je i funkce deiktická a apelová, protože literární onomastika se zabývá také tím, jak se postava v díle sama představuje nebo jak jsou postavy oslovovány ostatními.¹²

1.3.2 ASOCIAČNÍ (EVOKAČNÍ, KONOTATIVNÍ) FUNKCE

Jméno odkazuje k nositelům téhož jména, ať už reálným nebo literárním, či známým z kulturní tradice. Typickým příkladem jsou jména historických postav v dílech vycházejících ze skutečných událostí (např. *Kosmas* ve Vančurových *Obrazech z dějin národa českého*).

¹¹ HODROVÁ, Daniela. Jméno postavy v románu. In: D. Hodrová, ... *na okraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, s. 599.

¹² DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Úvod do literární onomastiky*. Praha, 2014. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, s. 73–80.

Zajímavá situace nastává, pokud se v uměleckém díle objeví jméno samotného autora. Například herci z Divadla Jára Cimrmana si v seminářích nechávají svá jména, ale připojují k nim akademické tituly (*dr. Zdeněk Svěrák, prof. Ladislav Smoljak*). V případě tohoto divadla nalézáme ve velkém množství her a seminářů jména reálných osobností coby součásti mystifikační hry (Cimrmanovo přátelství s *A. Einsteinem*, korespondence s *T. A. Edisonem*, roztržka s přítelem *A. Jiráskem* apod.).

Někdy bývají jména skutečných postav či míst nahrazena fiktivními (ve Zbabělcích Josefa Škvoreckého jsou změněna téměř všechna jména, např. *Kostelec* místo *Náchoda*). A naopak, pro fiktivní postavu použije autor reálné jméno, což následně vytváří u čtenáře falešné asociace (např. Křesadlův dirigent *Karel Klostermann* ve *Fuze trium*).¹³

1.3.3 KLASIFIKUJÍCÍ FUNKCE

Zařazuje pojmenovaný objekt do nejrůznějších souvislostí. V díle tak může autor použít například jméno charakteristické pro příslušníka určitého národa (*Němka Truda* v *Ptáčnickově Městě na hranici*) nebo náboženské skupiny (židovský obchodník *Taussig* v *Tylově hře Lesní panna*).

Jméno postavy většinou poskytuje jednoznačnou informaci o jejím pohlaví (*Eva, Petr*), a pokud jej není možné z grafické podoby určit, bývá rozluštěno z kontextu díla.

Dalším aspektem pro výběr jména může být časová lokalizace (zda je jméno současné, či zastaralé) nebo místní (např. typická rostlinná jména lidí v *Hůrce – Rákosník, Kozílist, Vřesík, Jabloňka* aj. u *Tolkiena*).¹⁴

1.3.4 CHARAKTERIZAČNÍ (DESKRIPTIVNÍ) FUNKCE

Charakter postav bývá často jednostranně vyhraněný a už jejich jméno má čtenáře s postavami více seznámit. Jde o princip tzv. mluvících jmen (*nomen omen*).

Mluvící jména se velkou měrou vyskytují v dětské literatuře a humoristických prózách a můžeme je rozdělit podle motivace pojmenování. Autoři velmi často pojmenují

¹³ DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Úvod do literární onomastiky*. Praha, 2014. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, s. 111–115.

¹⁴ TAMTÉŽ, s. 120–127.

postavu svého díla podle její tělesné (*Zlatovláska*, rytíři *Drtiskála* a *Lamželezo*) nebo duševní vlastnosti (*Blběnka* ve Škvoreckého Příběhu inženýra lidských duší, obchodník *Van DeBill* v překladu Pratchettova románu *Pravda*). Jména hrdinů mohou vyjadřovat také jejich oblíbenou činnost nebo zaměstnání, popřípadě prostředek či místo výkonu této činnosti (hospodský *Nalejváček* nebo šumař *Kalafuna* ve Strakonickém dudákovi J. K. Tyla).¹⁵

1.3.5 ESTETICKÁ (EXPRESIVNÍ, EMOCIONÁLNÍ) FUNKCE

Velmi častá je u pojmenování literárních postav a úzce souvisí s funkcí psychologickou. Jedná se o dojem, jakým jméno na čtenáře působí. Realizuje se pomocí formální podoby jména.

Pojmenování tak tvoří různé aliterace (*Prokop Prach z Prachatic* ve hře *Golem* od Voskovce a Wericha), rýmová echa (*Kuba Kubikula* ve Vančurově pohádce) nebo nezvyklý hláskový sklad (*Poláčkova Rampepurda* v humoristickém románu *Bylo nás pět*) a navozuje příjemné nebo nelibé dojmy.¹⁶

1.4 METODOLOGIE LITERÁRNÍ ONOMASTIKY

Praktická část práce se bude zabývat především rozбором antroponym, proto je třeba se zmínit také o stati Žanety Dvořákové *Problémy metodologie literární onomastiky*. Jedná se o shromáždění postupů, které používají badatelé při zkoumání jmen literárních postav. Dvořáková zmiňuje, že každé dílo má svá specifika, tudíž se přístupy ke jménům liší, nebo je naopak časté použití jejich vzájemné kombinace.

1.4.1 FORMÁLNĚ-STATISTICKÝ PŘÍSTUP

Zaměřujeme se na formu jména z morfologického, fonologického a slootovorného hlediska. Tento přístup se uplatňuje především u jmen autorských.

¹⁵ DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Úvod do literární onomastiky*. Praha, 2014. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, s. 93–96.

¹⁶ TAMTÉŽ, s. 127–129.

1.4.2 ETYMOLOGICKÝ PŘÍSTUP

Jedná se o velmi rozšířený přístup, který vykládá původ a význam vybraných jmen. Taková antroponyma mohou svým názvem podtrhovat charakter postav nebo například docilovat komického efektu záměrnou protikladností jména a povahy (vzhledu apod.) – již zmíněná mluvící jména. Úskalím se ale pro badatele může stát snaha vykládat všechna jména v textu, tedy i ta, která autor ve svém díle použil bez souvislostí s pojmenovávanou postavou.

1.4.3 KOMUNIKAČNÍ PŘÍSTUP

Zkoumání jmen na základě jejich společenského a komunikačního uplatnění, které často vychází z předchozích přístupů (formálního nebo etymologického). „Zajímavé je pozorovat zvláště způsoby oslovení mezi postavami, protože nám to může napovědět mnohé o vztazích mezi nimi.“¹⁷

1.4.4 KONFRONTAČNÍ PŘÍSTUP

Jak už název napovídá, dochází zde k jistému srovnávání jména použitého v knize a jména reálné postavy. Nesmíme ale zapomenout na specifičnost literárního díla, ve kterém se i reálná postava stává postavou literární a je nutno k ní tak přistupovat. Je pouze na autorovi, zda nechá reálné jméno v původní podobě nebo ho změní, zda jej použije pro postavu shodných vlastností či naopak úplně odlišných. Tím záměrně vytváří napětí mezi oběma postavami.

1.4.5 ONTOGENETICKÝ PŘÍSTUP

Pokud se dostaneme k rukopisům nebo poznámkám z procesu psaní, můžeme například zkoumat, jestli autor od počátku pracoval se jmény postav, které známe z výsledného díla, nebo zda je vymýšlel až dodatečně. Bohužel se ale jen ojediněle mohou badatelé k takovým materiálům dostat, takže tento přístup není častý.

¹⁷ DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Problémy metodologie literární onomastiky*. In: M. Ivanová – M. Ološtiak, *Varia XVIII*, Prešov, 2009, s. 571.

1.4.6 FUNKČNÍ PŘÍSTUP

Jednotlivé funkce literárních jmen podle Miloslavy Knappové jsme již zmínili v kapitole Proprium v literárním díle a jeho funkce. Při hodnocení pojmenování musíme vždy vycházet jak z jeho vztahu k postavě, tak k celému dílu. „I každodenní, zdánlivě banální jméno se v celku literárního díla může stát příznakovým, promlouvajícím.“¹⁸

Podle Žanety Dvořákové bychom také neměli brát jednotlivé funkce izolovaně, ale pochopit jejich vztahy a vzájemné doplňování.¹⁹

¹⁸ HOLÝ, Jiří. Funkce jmen postav v dílech Karla Čapka a Vladislava Vančury. In: *Česká literatura*, 1984, roč. 32, č. 5, s. 461.

¹⁹ DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Problémy metodologie literární onomastiky*. In: M. Ivanová – M. Ološtiak, *Varia XVIII*, Prešov, 2009, s. 565–578.

2 PŘEKLAD

Bakalářská práce se zaměřuje na český překlad knih o Harrym Potterovi, z toho důvodu se musíme zmínit o základních principech převodu textu z anglického do českého jazyka.

Translatologie neboli teorie překladu je interdisciplinární vědní obor, který se začal konstituovat až na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století v souvislosti s bouřlivým rozvojem lingvistiky. Překlad je definován jako písemné přenesení informace z textu výchozího jazyka do jazyka cílového, při kterém je zapotřebí osoby překladatele.

Dlouhou dobu se za hlavní překladatelský cíl považovala ekvivalentnost, tedy shoda obou jazyků. Překladatelé se snažili užívat stejných jazykových prostředků jako autoři předloh, a to i přesto, že gramatické systémy obou jazyků byly odlišné. Dnes se, díky prvnímu lingvisticky zaměřenému teoretikovi překladu Catfordovi, považuje za základní princip tzv. funkční přístup. Nepovažuje se za důležité, jestli použijeme stejné jazykové prostředky, ale zda plní v překladovém textu shodnou funkci jako v textu výchozím.²⁰

2.1 PŘEKLADATELSKÝ PROCES

„Dobrý překlad by neměl být vnímán jako překlad, nýbrž jako původní dílo vytvořené v daném jazyce.“²¹

Přeložený text by měl v první řadě působit přirozeně a plně vyjádřit totožný význam a dynamiku původního projevu (vyvolat u čtenáře stejnou reakci jako autor v jazyce výchozím).

„Překládání je sdělování. Přesně řečeno, překladatel dešifruje sdělení, které je obsaženo v textu původního autora, a přeformulovává (zašifrovává) je do svého jazyka. Sdělení v překladovém textu obsažené pak dešifrovává čtenář překladu.“²²

Proces překladu se skládá ze tří hlavních koncepcí. Základem celého procesu je výchozí text, tedy originální umělecké dílo vytvořené autorem. Tím vzniká první koncepce díla – autorovo pojetí skutečnosti. Následuje práce překladatele, který je v první řadě

²⁰ KNITTLOVÁ, Dagmar et al. *Překlad a překládání*. Olomouc 2010. s. 7.

²¹ TAMTÉŽ, s. 14. (Grygová)

²² LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4. vyd., Praha, 2012, s. 42.

čtenářem, a vytváří si vlastní pojetí originálního textu. Jeho východiskem nemá být pouze text původního díla, ale především jeho ideové a estetické hodnoty. Překladatel ale na rozdíl od čtenáře posouvá dílo dál a vytváří druhou jazykovou materializaci sémantických hodnot díla. Překladačský proces, stejně jako proces vytvoření díla, nekončí přeložením (napsáním) textu. Překlad samotný začne fungovat ve společnosti teprve tehdy, když se čte. Tím dochází ke třetímu subjektivnímu přetváření objektivního materiálu, a to čtenářem. Cílem překladatele by měl být obsah díla, který je jeho prostřednictvím čtenáři sdělen.²³

Jiří Levý dělí překladatelovu práci do tří fází:

1. Pochopení předlohy

Prvním požadavkem na překladatele je pochopení textu (filologické porozumění), tzn. vyvarování se omylů způsobených mnohovýznamností slov, různé mylné asociace či zaměňování slov podobného znění a grafiky. Překladatel musí porozumět také ideově estetické stránce textu, např. ironii, náladě, suchému konstatování nebo tragickému podbarvení. Nejobtížnější je celistvé chápání uměleckých skutečností vyjádřených v díle, jako jsou charakteristiky postav, jejich vzájemné vztahy, prostředí děje a ideový záměr autora.

2. Interpretace předlohy

Pochopení všech skutečností je důležité také proto, že při nesouměřitelnosti obou jazykových materiálů nedochází k úplné významové shodě mezi originálem a překladem. Nestačí tedy správné jazykové přeložení, ale je nutná vlastní překladatelova interpretace (časté je zužování významu původního slova).

3. Přestylizování předlohy

„Od původního umělce žádáme umělecky hodnotnou stylizaci skutečnosti – od překladatele žádáme umělecky hodnotné přestylizování předlohy.“²⁴

²³ LEVÝ, Jiří. *Umění překladačské*. 4. vyd., Praha, 2012, s. 42–50.

²⁴ TAMTÉŽ, s. 63.

Jazykové prostředky dvou jazyků nejsou ekvivalentní, proto nelze překlad provádět mechanicky, a to jak po stránce formální (především v poezii), tak po stránce sémantické (např. odlišné rozdělení časových úseků dne v angličtině a češtině).

Levý dále uvádí tři typy jazykových prostředků, které můžeme vydělit na základě zkoumání dvou jazykových systémů:

- prostředky u obou jazyků rovnocenné
- prostředky chybějící v cílovém jazyce – musí být kompenzovány; toto oslabení ale bývá vyvažováno jinou kategorií (např. chybějící časové kategorie kompenzuje český překladatel užitím vidových předpon nebo časových příslovcí)
- prostředky, které má jazyk překladu navíc – např. užití citově zabarvených slov, vytváření nových odvozenin ze základního slova pomocí prefixů a sufixů

Dalšími dvěma problémy přestylizování předlohy jsou zasahování jazyka originálu do překladu a napětí ve stylu překladu vzniklé převedením myšlenek původního díla do jiného jazyka.²⁵

2.2 TYPY PŘEKLADU

Mezijazykový překlad se zpravidla dělí na čtyři typy, které se liší využitím a hodnotou. Následující dělení pochází od Bronislavy Grygové, jedné z kolektivu autorek knihy *Překlad a překládání*.

2.2.1 INTERLINEÁRNÍ PŘEKLAD

Pokud se jazykový systém výchozího a cílového jazyka příliš neliší, může být tento typ překladu dobře srozumitelný. Ve většině případů se ale jedná o extrémně doslovný překlad, který nerespektuje rozdílnost mezi gramatickými systémy obou jazyků, např. I did not want to hurt you – Já nechtěl ublížit ty/tobě.

²⁵ LEVÝ, Jiří. *Umění překlada*. 4. vyd., Praha, 2012, s. 50–77.

2.2.2 DOSLOVNÝ PŘEKLAD

Na rozdíl od interlineárního překladu respektuje gramatický systém cílového jazyka. Výsledný text je tedy gramaticky správný, spojení lexikálních jednotek ale může působit nepřirozeně. Doslovný překlad nebere ohled na zažitá slovní spojení a frazeologismy, které se často v jednotlivých jazycích liší. Např. I ordered him to brush his teeth – Poručil jsem mu, aby si vykartáčoval zuby.

2.2.3 VOLNÝ PŘEKLAD

Ačkoliv se jedná o přímý protiklad překladu interlineárního, je tento typ považován také za chybný a nežádoucí. Překladatel pozměňuje význam, přidáváním či ubíráním věcných informací jej zkresluje, a může také čtenáře ochuzovat o estetické kvality původního díla.

2.2.4 KOMUNIKATIVNÍ PŘEKLAD

Poslední typ úzce souvisí s pragmatickým aspektem překladu. Nehledí pouze na ideální význam slov, nýbrž sleduje jejich použití a význam v kontextu. Je vyžadován hlavně v překladech ustálených výrazů, jako jsou pozdravy, přání, přísloví, veřejné nápisy a další konverzační klišé. Pro příklad uvádíme český pozdrav dobrý den, který se do anglického jazyka musí přenášet na základě kontextu (good morning i good afternoon).²⁶

²⁶ KNITTLOVÁ, Dagmar et al. *Překlad a překládání*. Olomouc, 2010, s. 16–18.

2.3 PŘEKLADATELSKÉ POSTUPY

Existuje celá řada metod, které překladatelé při své práci využívají. Dnes se za základní považuje sedm postupů pocházejících od kanadských autorů Vinaye a Darbelneta. Z jejich původního rozdělení vycházejí i dnešní teoretikové s podobným nebo naopak odlišným názorem. D. Knittlová ve své knize *Překlad a překládání* těchto sedm základních postupů uvádí, v pořadí od nejjednoduššího po nejsložitější.

1. Transkripce – je přepis textu z jednoho jazyka do druhého s různou mírou přizpůsobení se cílovému jazyku. V úvahu je třeba brát také transliteraci, která ale k převedení užívá odlišné abecedy (např. překlad textu v azbuce do latinky).
2. Kalk – doslovné přeložení slova výchozího jazyka do cílového. (Např. český výraz mrakodrap vzniklý převzetím z anglického skyscraper – sky - nebe a scraper - škrabka)
3. Substitute – jedná se o nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným, ale se stejným sémantickým významem. Může mít buď podobu čistého synonymního výrazu, nebo ekvivalentu v jiné formě, který do textu může přinést novou informaci.
4. Transpozice – dochází ke gramatickým změnám z důvodu odlišného jazykového systému výchozího a cílového jazyka. Např. již zmíněné použití vidových předpon nebo časových příslovcí pro vyjádření chybějících časových kategorií.
5. Modulace – změna týkající se sémantického hlediska. Např. anglický elbow of the pipe (loket potrubí) se u nás běžně nazývá kolenem potrubí.
6. Ekvivalence – nejedná se o ekvivalenci v běžně užívaném smyslu. Jde o užití stylistických a strukturních prostředků, které se od výchozího jazyka liší. Typickým příkladem může být oblast expresivity (my sweet girl – děvenka).
7. Adaptace – posledním postupem je přizpůsobení situace popsané v originále jazyku překladu. V cílovém jazyce například nemusí existovat ekvivalent pro nějakou slovní hříčku, čímž nastává pro překladatele poměrně nesnadný úkol.²⁷

²⁷ KNITTLOVÁ, Dagmar et al. *Překlad a překládání*. Olomouc, 2010, s. 19.

2.4 PŘEKLAD VLASTNÍCH JMEN

Přístupů k překladu vlastních jmen je několik, ale všechny spadají do dvou obecných otázek - překládat či nepřekládat.

„Vlastní jména, která se často dostávají do názvu díla, se mohou stát signálem cizosti textu a spolu se jmény místními (eventuálně s názvy reálií) tvoří body, jež udržují kontinuitu povědomí cizosti prostředí i literárního díla a průběžně připomínají, že jde o překlad, nikoliv o originál.“²⁸

V případě knih J. K. Rowlingové se jméno hlavní postavy, Harryho Pottera, vyskytuje na začátku názvu všech sedmi dílů. Jedná se o běžný postup, kdy se jména převedená z anglického jazyka zanechávají v původní podobě, zvláště pokud jde o pojmenování hlavních hrdinů. Ti totiž procházejí celým příběhem a jejich nevhodný překlad by mohl knihu nepříjemně poznamenat. Představa o tom, že bychom četli knihy o jistém čaroději Jindrovi Hrnčířovi, dnes vzbuzuje minimálně úsměv.

Překladatel si proto při každé takové práci musí dát velký pozor, zda je pojmenování skutečně motivované, a jeho nepřeložením by čtenáře o tento charakterizační rys postavy ochudil, nebo naopak. Překlady jiných vlastních jmen osob (také míst či věcí) procházejí stejným rozhodovacím procesem, který ale v některých případech nemusí být tak náročný.²⁹

2.5 PŘEKLAD AUTORSKÝCH NEOLOGISMŮ

Samostatnou skupinu tvoří problematika překladu autorských neologismů. Jedná se o nově vzniklá slova pro potřeby konkrétního uměleckého díla. Autorka Harryho Pottera jich pro vytvoření kouzelnického světa použila obrovské množství a jejich převod do jiných jazyků existuje často v pozměněných významech. Také pro české překladatele, bratry Pavla a Vladimíra Medky, byla tato slova překladatelským oříškem. Čtenářská obec jejich práci ale přijala velice kladně, zvláště pak je ceněna právě propracovanost překladu autorčiných neologismů do cílového jazyka. Jejich analýzou, procesem překladu a původem se budeme zabývat v praktické části.

²⁸ STRAKOVÁ, Vlasta. *Překládání a čeština*. Praha, 1994, s. 174.

²⁹ TAMTÉŽ, s. 174–176.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část práce je zaměřena na analýzu vybraných literárních jmen. Následující rozdělení do kapitol odpovídá třídění proprií podle Rudolfa Šrámka na bionyma, geonyma a chrématonyma.

Onomastický rozbor se věnuje především funkcím, které vlastní jména a autorské neologismy v literárním díle plní, dále překladatelským postupům bratří Medků a etymologii jmen.

Rozebíraný název stojí v nadpisu vždy v jazyce českého překladu, a pokud je odlišný od jména originálního, uvádíme za ním původní proprium v závorce. Jména jsou řazena abecedně (v případě pravých antroponym v pořadí jméno, příjmení) a pro přehlednost analyzovaných názvů se v příloze nachází jmenný rejstřík. Při rozboru proprií a autorských neologismů byl použit *Kapesní slovník latinsko-český a česko-latinský* od Prof. Dr. Josefa Sedláčka (reprint vydání z roku 1936) a *Dictionary of Contemporary English* (2005).

3.1 BIONYMA

Do kategorie živých objektů patří především jména hlavních a vedlejších postav, která tvoří skupinu pravých antroponym. Při analýze byla zkoumána jejich křestní jména a příjmení, ale také přezdívky či pseudonymy.

Jako zvláštní oddíl jsou vymezena skupinová označení, která pojmenovávají určitý typ lidí (bytostí), jenž se vyznačuje stejnými vlastnostmi či smýšlením (např. *smrtijed*). Ačkoliv se nejedná o vlastní jména, plní v příběhu stejné funkce.

Nepravá antroponyma zahrnují vlastní jména fiktivních bytostí, jako jsou v případě knih o Harrym Potterovi duchové, strašidla nebo domácí skřítkové.

Práce se zabývá také analýzou zvířecích pojmenování, jež se v knihách vyskytují coby názvy domácích mazlíčků. Zoonyma nepravá označují propria mytologických bytostí (např. *Fawkes*) a autorkou vymyšlených kouzelných tvorů.

Do poslední skupiny bionym byla zařazena označení neexistujících bytostí, která opět nespádají do skupiny proprií, ale v příběhu se hojně vyskytují a nesou onymické funkce.

3.1.1 PRAVÁ ANTROPONYMA

Alastor Moody

Jméno bývalého vynikajícího bystrozora bylo do českého jazyka přeneseno v původní podobě. Stejně jako mnohé další postavy je Moody často nazýván přezdívkou, která poukazuje na jeho chování po odchodu do důchodu. Originální přezdívka je *Madeye*, kompozitum slov *mad* (*šílený*) a *eye* (*oko*) a vyjadřuje jeho podivínství plynoucí z nedůvěry v ostatní. „Nevěří už vůbec nikomu, a všude kolem sebe vidí zlé černokněžníky.“³⁰ Čeština má pro bláznivého člověka expresivní výraz *pošuk*, který čeští překladatelé pro přezdívku Alastora Moodyho použili. Příjmení *Moody* je adjektivem znamenajícím *mrzutý, náladový*, a podtrhuje duševní vlastnosti tohoto lovce černokněžníků.

Albus Brumbál (Albus Dumbledore)

Albus v latině znamená *bílý* nebo také *moudrost*. Tyto charakteristické znaky jsou patrné jak na fyzickém vzhledu postavy, tak na její příslušnosti ke straně dobra. Ředitel Školy čar a kouzel v Bradavicích je proslulý svou moudrostí, někdy ale také působí jako podivín. *Dumbledore* je staroanglický výraz pro *čmeláka* a v obou jazycích jméno plní estetickou funkci svým nezvyklým hláskovým skladem. Bratři Medkové se v tomto případě drželi originálu a pomocí metody kalku použili též výraz pro čmeláka, který v současné češtině není obvyklý, tedy staročeský.³¹

Draco Malfoy

Většina antroponym, která autorka ve svých knihách uvedla, je úzce spjata s latinou. Jméno *Draco* se užívá ve dvou významech a značí *draka* i *hada*, čímž je určena jeho příslušnost do Zmijozelské koleje. Původ příjmení *Malfoy* je složitější a může odkazovat k latinskému *maleficus* (*zločinný, škodlivý*). Autorka ale často vycházela též z francouzského jazyka, kde *mal foi* značí *špatnou víru*. Postava Draca Malfoye v příběhu

³⁰ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Ohnivý pohár*. Praha: Albatros, 2002, s. 132.

³¹ UTĚŠENÝ, Slavomír. Brumbáři a brundiváli. *Naše řeč* [online]. 1964, 47 (3), s. 146–149 [cit. 2015-05-9]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5034>

sehrála podstatnou roli, prožívala se svou rodinou zklamání a strach, až se nakonec obrátila na víru dobrou.

Harry Potter

Překladatel Vladimír Medek ponechal jméno hlavního hrdiny celé ságy nezměněné. Proprium tak v knize plní klasifikující funkci, jelikož si v překladech do všech jazyků zachovává národní souvislost. A přestože se jedná o běžné anglické křestní jméno a příjmení, hlavní postava je od ostatních odlišena. Harryho jméno se v příběhu nemění, nedochází k žádnému narušení nominační funkce. Jak uvádí sama autorka, jméno *Harry* použila z toho důvodu, že se jí vždy líbilo, a *Potterovi* byli její sousedé v mládí.³²

Hermiona Grangerová (Hermione Granger)

Hermiona je ženskou podobou jména Hermes, jež značí posla řeckých bohů. J. K. Rowlingová se ale inspirovala postavou se stejným jménem ze Shakespearovy Zimní pohádky.³³ Zde se sicilská královna Hermiona změní v sochu, stejně tak jako Hermiona Grangerová po napadení baziliškem ve druhém díle. *Granger* je časté britské příjmení, tudíž odkazuje k jejímu nekouzelnickému původu.

Kornelius Popletal (Cornelius Fudge)

Příjmení ministra kouzel bylo do českého jazyka přeloženo pomocí metody modulace. Originální *Fudge* může značit sloveso s významem *vyhýbat se něčemu, mlžit*, nebo v přeneseném významu *nesmysl*. Ačkoliv je jeho příjmení v českých knihách odvozeno od *poplety*, obě propria dokonale vystihují ministrovu duševní vlastnosti a chování. Křestní jméno Kornelius bylo do českého jazyka transkribováno.

³² *About the Books: transcript of J. K. Rowling's live interview on Scholastic.com. 16 October 2000.* In: Accio Quote [online]. [cit. 2016-2-20]. Dostupné z: <http://www.accio-quote.org/articles/2000/1000-scholastic-chat.htm>

³³ *Transcript of National Press Club author's luncheon, NPR Radio, October 20, 1999.* In: Accio Quote [online]. [cit. 2016-2-20]. Dostupné z: <http://www.accio-quote.org/articles/1999/1099-pressclubtransc.htm>

Lenka Láskorádová (Luna Lovegood)

Příkladem autorčiny záliby v aliteracích je jméno studentky Havraspáru, Lenky Láskorádové. Stejnou funkci propria se vždy snažili zachovat také čeští překladatelé. V obou jazycích tak nacházíme počáteční souhlásku L, která umocňuje estetickou funkci jména. *Luna* je latinský výraz pro *Měsíc*, jež byl považován za příčinu lidského šílenství. Kvůli svému atypickému vystupování si Luna od spolužáků vysloužila přezdívku *Loony* (*blázen*), která její osobnost podtrhuje. Překladatelé se snažili jméno a přezdívku adaptovat českému prostředí a použili výraz *Střelenka*, který se rýmuje s křestním jménem *Lenka*. Kompozitum *Lovegood* je složeno ze slov *love* (*láska*) a *good* (*dobrý*), které bylo do českého jazyka přeloženo metodou modulace.

Minerva McGonagallová (Minerva McGonagall)

Profesorka McGonagallová je v příběhu popisována jako moudrá žena, přísná, ale spravedlivá učitelka a odvážná bojovnice proti zlu. Její jméno evokuje římskou bohyni Minervu, která v mytologii splňuje zmíněné vlastnosti Minervy McGonagallové. U některých proprií bratři Medkové nenalezali důvod k přeložení, o čemž svědčí také ponechání skotského příjmení *McGonagallová*.

Nicolas Flamel

Tato postava vystupuje v první knize o Harrym Potterovi a hraje v příběhu velmi důležitou roli. Jedná se o alchymistu, který „je jediný, kdo kdy vyrobil Kámen mudrců“ a „loni oslavil šestisté šedesáté páté narozeniny“.³⁴ Z tohoto popisu vyplývá, že postava má reálný předobraz ve francouzském alchymistovi žijícím ve čtrnáctém století, který se snažil vyvinout esenci, jež by měnila kov ve zlato a zajišťovala nesmrtelnost. Podle historických pramenů Flamel zemřel roku 1410, několik let po smrti své manželky Perenelly.³⁵ Ve světě Harryho Pottera ale oba žijí spokojeně v Devonu až do zničení kamene. Toto autentické jméno plní funkci asociační, protože odkazuje k reálné osobnosti.

³⁴ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. Praha: Albatros, 2001, s. 203–204.

³⁵ COLBERT, David. *Kouzelný svět Harryho Pottera*. Praha: Albatros, 2006, s. 48–49.

Remus Lupin

Remus asociuje ve čtenáři příběh Romula a Rema, dvou bratrů, které vychovala vlčice. Vlka nalézáme také v překladu latinského slova *lupus*, ze kterého bylo odvozeno příjmení *Lupin*. Jméno bradavického učitele obrany proti černé magii plní charakterizační funkci, jelikož Remus Lupin byl v mládí pokousán vlkodlakem a od té doby se při každém úplňku proměňuje. Také on v příběhu vystupuje pod přezdívkou, v originále *Mr. Moony*, v českém překladu jako *Náměsíčník*. Překladatelé využili spojení mezi postavou a Měsícem, na jehož základě aplikovali do knihy výraz běžný pro českého čtenáře (i když s jiným významem).

Rita Holoubková (Rita Skeeter)

Originální příjmení redaktorky kouzelnického deníku plní dokonale charakterizační funkci. Anglické slovo *skeeter* je zkráceným výrazem od *mosquito*, což znamená *moskyt, komár*. Tento obtížný hmyz, který nám pije krev a je jedním z nejotravnějších tvorů na zemi, svými vlastnosti vystihuje jednání této autorky bulvárních sloupků. Do českého jazyka bylo jméno přeloženo metodou modulace a název odvozen od jiného zvířete – holoubka, který pravděpodobně značí její shánění všech nových a zaručených informací.³⁶

Ronald Weasley

Původ křestního jména *Ronald* je *moudrý rádce*, což napovídá smyslu jeho role v příběhu. Ron byl od prvního setkání Harryho nejlepším přítelem a i přes rozepře si k sobě vždy našli cestu zpátky. Příjmení *Weasley* odvodila autorka z anglického slova *weasel*, které v českém překladu značí lasičku. I toto proprium zůstalo v českých knihách nezměněno.

³⁶ JANÍČKOVÁ, Marie. *Překlad vlastních jmen v díle J. K. Rowlingové Harry Potter (do češtiny, ukrajinštiny)* [online]. Olomouc, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, s. 30. [cit. 2016-2-23]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ava7tf/00177232-142026166.pdf>

Severus Snape

Jméno na první dojem nevzbuzuje žádné asociace, ačkoliv se jedná o postavu s nejzajímavější rolí v příběhu. Profesor lektvarů a později i obrany proti černé magii je charakteristický svou neproniknutelnou osobností a přísným vystupováním, není tedy překvapivé, že latinské adjektivum *severus* znamená *přísný, vážný*. Při volbě příjmení se autorka nechala inspirovat anglickou vesnicí s názvem *Snape*, kterou navštívila v dobách psaní prvního dílu heptalogie. Písmena S na počátcích obou jmen působí jako syčení hada a odkazují ke Zmijozelu, kde je Snape ředitelem. Narušení nominační funkce jména nalézáme u postavy hned dvakrát. Severus Snape miloval dívku z nekouzelnické rodiny, proto si sám začal říkat *Princ dvojí krve*. Ve studentských letech si ale Snape vysloužil přezdívku *Srabus*, kterou ho oslovovali ostatní spolužáci. Expresivní výraz *Srabus* nemá s charakterem postavy nic společného, a jak uvádí sám Harry Potter v poslední kapitole závěrečné knihy: „Byl to nejspíš nejstatečnější člověk, jakého jsem kdy poznal.“³⁷

Sirius Black

O kmotrovi Harryho Pottera se v příběhu dozvídáme, že se během studijních let stal zvěromágem a dokázal se měnit ve velkého černého psa. Křestní jméno hrdiny proto odkazuje k hvězdě souhvězdí Velkého psa se stejným označením³⁸ a příjmení představuje jeho barvu srsti. Nominační funkce je u jména narušena, protože v některých částech příběhu vystupuje pod přezdívkou *Tichošlápek*. V češtině výraz označuje opatrného člověka, tajnůstkáře. Anglický ekvivalent *Padfoot* je název pro černého psa vystupujícího v legendách. „Tito psi hlídají hřbitovy nebo určité cesty, (...) objevují se nečekaně, někdy přímo vedle osamělého chodce.“³⁹ Takový pes v lidech vzbuzuje strach ze smrti, a stejně tak ztotožňuje Siriuse Blacka profesorka jasnovidectví se Smrtonošem (psem, který zvěstuje smrt).

³⁷ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a relikvie smrti*. Praha: Albatros, 2008, s. 627.

³⁸ Název hvězdy Sirius pochází z řeckého seirios (zářící), jedná se o nejjasnější hvězdu na obloze.

³⁹ COLBERT, David. *Kouzelný svět Harryho Pottera*. Praha: Albatros, 2006, s. 18.

Tom Rojvol Raddle (Tom Marvolo Riddle)

Jméno hlavní záporné postavy příběhu je jednoduchým anagramem. V češtině má význam *já, lord Voldemort*, v originále *I am lord Voldemort* (Tom Marvolo Riddle). Proprium tak muselo být adaptováno potřebám českého jazyka. U postavy Toma Raddla nalézáme v knihách největší narušení nominační funkce. Ve světě kouzelníků je známý jako *lord Voldemort*. Toto jméno si postava zvolila sama, ale většina čarodějů se ho bojí vyslovovat, proto si pro jeho označení vymyslela jiná (*Ty-víš-kdo, Vy-víte-kdo, Ten-jehož-jméno-nesmíme-vyslovit*). Voldemortovi příznivci jej nazývají *Pánem zla*. Z etymologického hlediska jméno *Voldemort* vychází z francouzského spojení *vol de mort* značící *únik smrti*. Díky viteálům, do nichž si lord Voldemort uložil části své duše, se cítí být tím, jenž smrti uprchl.

Zlatoslav Lockhart (Gilderoy Lockhart)

V druhé knize o Harrym Potterovi vystupuje podvodný učitel, který si připisuje zásluhy za činy jiných kouzelníků. Sám neproказuje žádné schopnosti, umí dobře pouze paměťové kouzlo, čímž zůstávají jeho klamy nevyzrazeny. Jeho originální křestní jméno odkazuje ke skotskému zločinci, vlastním jménem Patrick Macgregor, který byl v 17. století oběšen.⁴⁰ Stejně tak jako bradavický učitel Lockhart byl i lupič zvaný Gilderoy vyhlášen svou krásou a přitažlivým dojmem. V obou případech se ale jedná pouze o pozlátko (*gilding*). V českém překladu bylo metodou substituce použito jméno *Zlatoslav*.

3.1.2 SKUPINOVÁ ANTROPONYMA

Moták (Squib)

Ačkoliv si čtenář může pod tímto pojmem představit dravého ptáka nebo tajnou zprávu, jedná se o asociace falešné. Moták je označení pro člověka čistě kouzelnického původu, který ale žádné magické schopnosti nemá. V kouzelnickém světě je jen málo

⁴⁰ *Gilderoy Lockhart*. In: Harry Potter Wiki [online]. [cit. 2016-2-25]. Dostupné z: http://harrypotter.wikia.com/wiki/Gilderoy_Lockhart

opravdových motáků (např. školník Argus Filch), kteří bývají terčem posměchu a často se raději zařadí mezi obyčejné lidi. Mnohem více se výraz užívá jako urážka pro ne příliš dobrého kouzelníka. Původní název *Squib* je odvozen z anglické fráze *damp squib*, která se užívá k označení *zklamání, propadáku*, tedy něčeho, co dopadne zcela pod očekávání. Český výraz *moták* působí méně pejorativně a je expresivním označením neobratného člověka.

Mudla (Muggle)

Jedná se o označení jedince bez kouzelnických schopností, jež si vymysleli kouzelníci. Autorka pro svět Harryho Pottera chtěla vytvořit nové slovo, které by dokázalo vyjádřit nahlížení některých čarodějů na obyčejné lidi. Originální jméno je odvozeno z anglického *mug* s významem *moula, trouba*. Vladimír Medek použil metodu adaptace, název upravil a přizpůsobil českému čtenáři. Také v našem jazyce ale výraz *mudla* působí poněkud hanlivě.

Smrtijed (Death Eater)

Jméno označující stoupence lorda Voldemorta bylo vytvořeno kompozicí původního slovního spojení *Death Eater* (doslovně *pojídač smrti*). V českém překladu tak název působí tajemněji, protože u čtenáře nemusí evokovat jídlo, ale jed.

Zvěromág (Animagus)

Toto mluvící jméno vyjadřuje schopnost čaroděje přeměnit se ve zvíře. České kompozitum *zvěromág* bylo z originálu přeloženo metodou substituce a vychází z původního označení, které bylo vytvořeno z latinských výrazů *animal* (*živočich*) a *magus* (*kouzelník*). Na ministerstvu kouzel je vedený seznam zvěromágů, z nichž nejznámější je profesorka McGonagallová měnící se v kočku. V příběhu se ale postupně přichází na ilegální zvěromágy, například Siriuse Blacka, Ritu Holoubkovou nebo Petera Pettigrewa.

3.1.3 NEPRAVÁ ANTROPONYMA

Buclatá dáma (Fat Lady)

Podobizna dámy v hedvábných růžových šatech slouží jako vchod do nebelvírské společenské místnosti. Buclatá dáma do ní pouští studenty po správně zodpovězeném heslu. Jméno plní charakterizační funkci, jelikož vystihuje její tělesnou vlastnost, a do českého jazyka bylo transformováno pomocí substituce. Synonymum *buclatý* se tak do pohádkového příběhu hodí více než *tlustý*.

Krátura (Kreacher)

Překladaatelé se při pojmenování domácího skřítky v domě rodiny Blacků domnívali, že originální jméno vychází z výrazu *kreatura*, který vystihuje jeho fyzické vlastnosti. „Vypadal příšerně staře. Kůže jako by mu byla větší hned o několik velikostí, a přestože byl jako všichni domácí skřítkové holohlavý, z obrovských netopýřích uší mu trčely chomáče bílých chlupů. Šedé vodnaté oči měl podlité krví a jeho velký baňatý nos tak trochu připomínal prasečí rypák.“⁴¹ Původní název se ale též podobá německému substantivu *Kriecher*, které značí *podlézavého člověka, patolízala*. Krátura se tímto způsobem chová ke svému pánovi i k ostatním návštěvníkům domu. Jakmile si ale myslí, že jej neslyší, mumlá si pro sebe urážky.

Krvavý baron (Bloody Baron)

Duchem Zmijozelu je Krvavý baron, postava „s prázdnými vytřeštěnými očima, vpadlými tvářemi a v oděvu potřísněném stříbrnou krví“.⁴² Atribut *krvavý* získala postava kvůli činům během svého života, kdy z nešťastné lásky probodl Helenu z Havraspáru a následně i sebe. Do českého jazyka bylo jméno přeloženo doslovně.

⁴¹ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Fénixův řád*. Praha: Albatros, 2004, s. 104.

⁴² ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. Praha: Albatros, 2001, s. 119.

Protiva (Peeves)

Školní strašidlo Protiva neustále obtěžuje bradavické studenty i učitele a dělá jim naschvály. Popisováno je jako drobný mužíček se zlýma tmavýma očima a širokými ústy. Originální jméno *Peeves* plní charakterizační funkci a vyjadřuje jeho typickou činnost (*peeve – otravovat*). Se stejným významem pracoval i překladatel, jenž použil metodu substituce a existující český výraz *protiva*.

Skoro bezhlavý Nick (Nearly Headless Nick)

Každá kolej ve Škole čar a kouzel v Bradavicích má svého ducha. Nebelvírským duchem je rytíř, jehož původní jméno (Nicholas de Mimsy-Porpington) se v příběhu objeví pouze při představování ostatním. Postava je ale i přes své protesty oslovována přezdívkou, která vyjadřuje její tělesné vlastnosti. „Celá hlava se mu odklopila z krku a spadla mu na rameno, jako kdyby ji měl na kloubech. Někdo se ho zřejmě kdysi pokoušel stít, ale neudělal to pořádně.“⁴³ Jméno bylo do českého jazyka přeloženo kalkem, přičemž výraz *Nick* je odvozen z původního *Nicholas*.

Ufňukaná Uršula (Moaning Myrtle)

Důležitost formální podoby názvu vidíme u překladu jména další postavy, tentokrát ducha studentky, jenž se objevuje ve školní umývárně. Jelikož překladatelé nenalezli český ekvivalent adjektiva *moaning* (*naříkající*) s počátečním písmenem M, rozhodli se pro výměnu celého křestního jméno. V našich knihách se tak z důvodu zachování aliterace vyskytuje *Ufňukaná Uršula* na rozdíl od originální *Myrty* (*Myrtle*).

⁴³ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. Praha: Albatros, 2001, s. 118–119.

3.1.4 PRAVÁ ZOONYMA

Křivonožka (Crookshanks)

Jméno Hermionina kocoura bylo do českého jazyka přeloženo doslovně. Tato složenina vyjadřuje jeho tělesnou vlastnost zvířete, tudíž název můžeme zařadit ke jménům mluvícím.

Paní Norisová (Mrs. Norris)

Kočka bradavického školníka Arguse Filche, která je jeho věrným nohsledem, a i bez viditelných kouzelnických schopností donáší svému majiteli, kdykoli přistihne studenty při něčem podezřelém. Její jméno plní asociační funkci, jelikož stejné použila Jane Austenová pro literární postavu nevládné tety v knize Mansfieldské panství z roku 1814.⁴⁴

Tesák (Fang)

Obrovský pes bradavického hajného Hagrida je cvičený na černou zvěř, k lidem se ale chová jako přátelský domácí mazlíček. Jméno Tesák tedy k jeho povaze příliš nepatří, velké silné špičáky přesto jako každý pes má. Překladatel Vladimír Medek proprium do češtiny přeložil doslovně.

3.1.5 NEPRAVÁ ZOONYMA

Aragog

Jméno obrovského pavouka žijícího v Zapovězeném lese ponechali překladatelé v originální podobě. Počáteční část názvu je stejná jako základ latinského slova *aranea*

⁴⁴ *Mrs Norris*. In: Harry Potter Wiki [online]. [cit. 2016-2-25]. Dostupné z: http://harrypotter.wikia.com/wiki/Mrs_Norris

(pavouk). Původ nacházíme v řecké mytologii u *Arachne*, což byla „dívka Minervou v pavouka proměněná“.⁴⁵ Druhá část jména připomíná bájně obry Goga a Magoga, čímž odkazuje k Aragogově tělesné vlastnosti.⁴⁶

Fawkes

J. K. Rowlingová je autorka s velkým smyslem pro humor, což dokládá i její jméno pro bájněho Fénixe. Základním atributem tohoto ptáka je skutečnost, že umírá spálením sebe sama a z popela se znovu narodí. Fawkes odkazuje na svého jmenovce Guye Fawkese, který se do anglických dějin zapsal jako připravovatel atentátu na krále Jakuba I. a parlament 5. listopadu 1605. Jeho cílem bylo nechat explodovat celý Westminsterský palác a zničit tak monarchii v zemi. Plán byl ale vyzrazen a Fawkes zadržen v podzemí se sudy střelného prachu.

Chloupek (Fluffy)

V prvním příběhu o Harrym Potterovi je potřeba nejrůznějšími prostředky uchránit kámen, jenž zajišťuje nesmrtelnost. Jedním z ochránců je tříhlavý pes, kterého pro školu získal hajný a klíčník Rubeus Hagrid. Jméno nebezpečného obrovského psa působí paradoxně, jelikož nevypovídá nic o jeho vzhledu nebo vlastnostech. Propria *Chloupek* a *Fluffy* (*načechraný, nadýchaný*) tak vyjadřují Hagridovu bezprostřední lásku ke zvířatům, která je stejná v případě domácích mazlíčků i smrtelně nebezpečných tvorů (draků či obřích pavouků).

Klofan (Buckbeak)

Jméno hipogryfa v obou jazycích vyjadřuje charakteristické, avšak různé činnosti této fiktivní bytosti. Zatímco v originále se jedná o kompozitum utvořené z ptačího citoslovce *buck* a substantiva *beak* (*zobák*), český výraz byl vytvořen překladatelským postupem modulace a vyjadřuje *klování*.

⁴⁵ SEDLÁČEK, Josef. *Kapesní slovník latinsko-český a česko-latinský*. Praha, 2001 (reprint vydání z roku 1936), s. 44.

⁴⁶ COLBERT, David. *Kouzelný svět Harryho Pottera*. Praha: Albatros, 2006, s. 115.

3.1.6 OZNAČENÍ NEEEXISTUJÍCÍCH BYTOSTÍ

Akromantule (Acromantula)

Název této fantastické bytosti u čtenáře jednoznačně asociuje pavouka, jelikož si vzpomene na jiný druh – tarantuli. Akromantule je obrovský osmioký pavouk, který mluví lidskou řečí. Pro člověka představuje velké nebezpečí, o čemž se ve druhém knižním díle přesvědčili také hlavní hrdinové. Řecký výraz *acro* znamená *vysoko* a v názvu poukazuje k faktu, že tato nestvůra v některých případech dosahuje až patnácti stop (cca 4,5 metru).

Hipogryf (Hippogriff)

Autorka se nechala inspirovat řeckou mytologií a vytvořila další fantastické zvíře. Název *Hipogryf* vychází z bájného gryfa, napůl orla a napůl lva. Kompozitum ale tvoří také výraz *hipo*, jenž odkazuje ke koním. Obrovská hlava a křídla tak zůstávají v tomto případě orlí podoby, zbytek těla patří koni. Překladaelé výraz transkribovali a přizpůsobili českému jazyku.

Kentaur (Centaur)

Mytická bytost má od pasu dolů tělo koně, trup a hlava jsou podoby lidské. Nejedná se autorský neologismus, nýbrž o autentický název z řecké mytologie. Původcem kentaurů byl Centaurus, syn krále Ixiona a Diem stvořené bytosti Nephele. Nikdy ale nenašel místo mezi lidmi a usadil se na hoře Pelion, kde se spáčil s klisnami. J. K. Rowlingová vlastnosti kentaurů ve svých knihách neměnila a držela se původních popisů. Ačkoliv se jedná o inteligentní bytosti schopné lidské řeči, na vlastní žádost byly ministerstvem kouzel označeni za zvířata. Kentauři se straní mudlů i kouzelníků, žijí ve stádech a dobře se vyznají v kouzelném léčení nebo astronomii.⁴⁷

⁴⁷ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Fantastická zvířata a kde je najít*. Praha: Albatros, 2013, s. 45.

Mozkomor (Dementor)

„Mozkomorové patří k nejhavnějším tvorům, jací kdy kráčeli po povrchu této země. Zamořují svou přítomností nejtemnější a nejšpinavější skrýše, libují si v rozkladu a zoufalství, ve vzduchu kolem sebe vysávají mír, naději a štěstí.“⁴⁸ Název postavy v dlouhém plášti s kápí charakterizuje, že její činností je napadat mysl člověka (doslova zamořovat mozek). Původní název je odvozen z latinského adjektiva *demens*, které znamená *šílený*. Sama autorka ztotožňuje postavu mozkomora s depresí – stavem, při kterém si člověk nedokáže představit, že by ještě někdy cítil radost.⁴⁹

Testrál (Thestral)

Název byl do českého jazyka přenesen metodou transkripce. Jméno působí záhadně a přesně vystihuje, jak tuto bytost kouzelníci vnímají. Testrálové jsou kostnatí koně potažení černou kůží. Mají křídla podobající se netopýřím, ale mnohonásobně větší. Původ jména nacházíme ve staroanglickém výrazu *thester*, který znamená *temný, hrozivý, pochmurný*. Tajemnost testrála nevychází pouze z jeho vzhledu, ale také ze skutečnosti, že jej může spatřit jen ten, kdo byl svědkem něčí smrti.

3.2 GEONYMA

Rudolf Šrámek dělí geonyma do dvou obsáhlých skupin. První z nich zahrnuje všechna označení pro tělesa vyskytující se ve vesmíru – kosmonyma. V knihách o Harrym Potterovi ale děj probíhá pouze na naší planetě a pojmenování galaxií, hvězd či jiných planet se v textu neobjevují. Nebudeme jim tedy dále věnovat pozornost a zaměříme se na druhou skupinu geonym – toponyma.

Zeměpisná označení bychom opět mohli rozdělit podle *Úvodu do obecné onomastiky*. Jelikož se v analyzovaných jménech nevyskytují žádné názvy neosídlených oblastí, pracujeme pouze s oikonymy. Osídlené objekty představují pro knihy prostředí, ve kterém se nacházejí postavy, a probíhá děj.

⁴⁸ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. Praha: Albatros, 2002, s. 167.

⁴⁹ COLBERT, David. *Kouzelný svět Harryho Pottera*. Praha: Albatros, 2006, s. 103.

Do analýzy byla zahrnuta pojmenování měst a jejich ulic, mudlovských i kouzelnických vesnic, domů či obchodů.

Borgin a Burkes (Borgin and Burkes)

Jedná se o obchod v kouzelnické Obrtlé ulici, který „se specializuje na předměty s různými neobvyklými a mocnými vlastnostmi“.⁵⁰ Jeho název odkazuje k zakladatelům Borginovi a Burkesovi a díky stejnému počátečnímu písmenu plní estetickou funkci. Překlad byl vytvořen kalkem a jména obou majitelů zachována.

Doupě (Burrow)

Domov početné rodiny Arthura a Molly Weasleyových byl do českého jazyka opět přeložen doslovně a jedná se o mluvící jméno. „Jako kdyby to kdysi býval veliký zděný prasečinec, ke kterému porůznu přistavovali další místnosti, až byl vysoký několik poschodí a stál tak nakřivo, jako by držel pohromadě jen díky čárům.“⁵¹

Godrikův důl (Godric's Hollow)

Mudlovská vesnice ležící v jihozápadní Anglii asociuje jméno zdejšího rodáka Godrica Nebelvíra (zakladatele Bradavic). *Godric* je anglosaské jméno, které značí *muže vládnoucího boží silou* či *dobře*. *Důl* byl do češtiny přeložen substitucí synonymem původního *hollow – dolina, dutina (ve stromu)*.

Grimmauldovo náměstí (Grimmauld Place)

Jedná se o místo, které na mapě Londýna nenajdeme. Dům čp. 12 na Grimmauldově náměstí byl velmi starým sídlem rodiny Blacků, který později sloužil jako hlavní štáb tajné společnosti Fénixův řád. Do českého jazyka byl název přeložen kalkem, v jazyce anglickém můžeme ale objevit slovní hříčku *grim mould place (ponurý, plesnivý)*, která prostředí starého domu vystihuje. „Páchlo to tam vlhkem a prachem

⁵⁰ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a princ dvojí krve*. Praha: Albatros, 2005, s. 356.

⁵¹ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Tajemná komnata*. Praha: Albatros, 2002, s. 32.

a jakousi nasládlou hnilobou, jako by byl dům neobývaný a zpustlý.“⁵² Toponymum tedy skrytě plní funkci charakterizační.

Gringottova kouzelnická banka (Gringotts Wizarding Bank)

Jediná banka pro čaroděje v Anglii, která se nachází na Příčné ulici, v těsné blízkosti ulice Obrtlé. Byla pojmenována podle skřeta, který ji roku 1474 založil. Jméno *Gringott* by mohlo být odvozeno od *ingot* (kovový odlitek), v souvislosti se skutečností, že skřetové „vynikají například v těžbě a zpracování kovů“.⁵³ Také v tomto případě použili bratři Medkové doslovný překlad.

Charing Cross Road

Asociační a klasifikující funkci plní název reálné ulice, která je pro příběh o Harrym Potterovi důležitá jako spojnice mezi mudly a čaroději. Mezi mudlovskými obchody se zde nachází malý hostinec Děravý kotel, ze kterého se poté prochází do nejslavnější kouzelnické ulice – Příčné.

King's Cross

Skutečné vlakové nádraží King's Cross se nachází na kraji centrálního Londýna. Pro čaroděje je důležité kvůli „nástupišti devět a třičtvrtě“, ze kterého vyjíždí červená parní lokomotiva a vozí studenty do Školy čar a kouzel v Bradavicích. Proprium plní opět asociační a klasifikující funkci, protože podává jednoznačnou informaci o místě a odděluje kouzelnický svět od světa obyčejných lidí. Proprium tak bylo pro svou reálnost ponecháno také v českém překladu.

Kratochvilné kouzelnické kejkle (Weasleys' Wizard Wheezes)

Anglický a český název obchodu dvojčat Weasleyových se významově odlišuje, oba však vyjadřují účel a sortiment prodejny. Překladatel se jako v mnoha jiných případech

⁵² ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Fénixův řád*. Praha: Albatros, 2004, s. 61.

⁵³ COLBERT, David. *Kouzelný svět Harryho Pottera*. Praha: Albatros, 2006, s. 133.

držel především zachování aliterace. Jelikož se ale v původních českých slovech nevyskytuje písmeno W, příjmení majitelů nemohlo být v překladu obsaženo a název byl přeložen metodou modulace. Originální název bychom doslovně přeložili jako *Weasleyovy kouzelnické šprýmy (vtípky)*, čímž by byla estetická funkce jména narušena.

Krucánky a kaňoury (Flourish and Blotts)

Nejslavnější anglické knihkupectví, ve kterém studenti najdou všechny potřebné knihy ke školní výuce, se nachází na severní straně Příčné ulice. Do českého překladu byla použita metoda modulace a název obchodu vyjadřuje neologismus vytvořený Vladimírem Medkem, jenž je nápadný neobvyklým hláskovým skladem a aliterací. Původní název vychází z anglických výrazů pro ozdobnou *kudrlinku (flourish)* a inkoustovou *kaňku (blotch)*.

Kvikáلكov (Little Whinging)

Malé město nacházející se v Surrey v jihovýchodní Anglii, kde žije rodina Dursleyových spolu s Harrym Potterem, evokuje svým názvem kvílivý zvuk. Český výraz víceméně odpovídá původnímu základovému slovu *whine (fňukat, kňučet)*, které naráží na typickou vlastnost Harryho strýce Vernona – stěžování si.

Prasinky (Hogsmeade)

Prasinky ležící nedaleko Bradavického hradu jsou poslední čistě kouzelnickou vesnicí v Anglii. Název obsahuje výraz *hog (prase)* a *mead* je staroanglický výraz pro *louku (meadow)*. V originále jsou tak Prasinky zařazeny do místní souvislosti se školou (v originále *Hogwarts*). V češtině ale tento výraz nemá žádný ekvivalent, proto byl vytvořen novotvar *Prasinky*.

Příčná ulice (Diagon Alley)

Nejvýznamnější kouzelnická ulice v Londýně sestávající z obchodů všeho druhu. „Harry by si býval přál mít aspoň čtyři páry očí navíc. Jak procházeli ulicí, rozhlížel se na všechny strany, aby si mohl prohlédnout všechno najednou: obchody, věci vyložené před nimi, i lidi, kteří nakupovali.“⁵⁴ Kromě obchodů se zde nachází také Gringottova kouzelnická banka či redakce Denního věštce. Ulice je neobvykle zasazena do reálného světa, tudíž i její název působí nenápadně a skutečně. Proprium tak plní především iluzionistickou funkci⁵⁵ a do českého jazyka bylo přeloženo kalkem.

Tottenham Court Road

Významná ulice v Londýně plná kaváren a obchodů, kam kdysi chodila Hermiona Grangerová se svými rodiči. Při útěku ze svatby v posledním knižním díle si na ni vzpomněla a přemístila se sem spolu s Harrym a Ronem Weasleym, protože budou „v tomhle mudlovském světě bezpečnější“.⁵⁶ Jedná se o autentické jméno, které obdobně jako nádraží King's Cross nebo Charing Cross Road zařazuje jméno do místních souvislostí a spojuje příběh plný kouzelníků s mudlovským světem.

Zapovězený les (Forbidden Forest)

Podobně jako jiné lesy použité v literárních dílech je i tento nebezpečným místem, střeží mnohá tajemství a žijí v něm kouzelní tvorové. Do českého překladu bylo pomocí substituce použito málo obvyklé synonymum slova *zakázaný*, které lesu dodává mystičtější tón. Už název vysvětluje, že studenti sem mají vstup zakázán, a jméno tak plní charakterizační funkci.

⁵⁴ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. Praha: Albatros, 2001, s. 71.

⁵⁵ DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Baker Street, Příčná ulice a ulice Mazaných řemeslníků – tři typy urbanonym v beletrii a jejich funkce. *Acta onomastica*, 2009, s. 84.

⁵⁶ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a relikvie smrti*. Praha: Albatros, 2008, s. 142.

3.3 CHRÉMATONYMA

Do skupiny chrématonym jsou řazeny propriální objekty vytvořené lidskou činností. Zahrnují jména výrobků, většinou autorských neologismů (např. sladkostí nebo žertovných předmětů), společenských institucí a organizací. V rámci Školy čar a kouzel v Bradavicích byly rozebrány také názvy jednotlivých kolejí, do kterých jsou studenti zařazeni.

Bertíkovy fazolky tisíckrát jinak (Bertie Bott's Every Flavour Beans)

Překlad názvu velmi oblíbených bonbonů byl do českého jazyka proveden metodou substituce. Jako ekvivalent pro *every flavour beans* se nabízí spojení *fazolky všech chutí*. České spojení *fazolky tisíckrát jinak* bychom ale mohli právem považovat za ještě nápaditější než originál. Tyto kouzelnické sladkosti prodávané v sáčku obsahují nejrůznější příchutě, od čokoládových až po játrové, voskové či dršťkové. *Bertie Bott* je jejich výrobcem a v českém překladu je uveden jako *Bertík*.

Bleskobrč (Quick-Quotes Quill)

Předmět úzce související s výše zmíněnou novinářkou Ritou Holoubkovou pracuje ve svém názvu se shodnými hláskami (v angličtině Q, v překladu B) za účelem vytvoření estetické kvality. Jedná se o téměř doslovný překlad, kromě vynechaného slovesa *quote* (*citovat, psát*). Jméno ale i bez uvedení činnosti psaní nese charakterizační funkci a čtenář nepochybuje o jeho významu.

Denní věštec (Daily Prophet)

Název kouzelnického denního tisku byl do českého jazyka přeložen kalkem. Noviny se vyznačují svou neseriózností a bulvárními články z pera žurnalistky Rity Holoubkové. V souvislosti se skeptickým postojem některých čarodějů k věštění tak můžeme název *Denní věštec* považovat za mluvící jméno, odkazující na vymyšlené informace v něm.

Děsivý dělobuch (Decoy Detonator)

Název žertovného výrobku z dílny dvojčat Weasleyových je příkladem autorčiny záliby v opakování stejné hlásky na začátku slova. Bratři Medkové se v takových případech vždy drželi původního záměru a překládali jména s ohledem na jejich estetickou funkci. Anglický atribut *decoy* (*lákový*) se tak od českého *děsivý* významově odlišuje, zachování aliterace zde má ale větší smysl.

Expecto patronum

Názvy kouzelnických zaklínadel přenesli překladatelé do českých knih v původní podobě. Pochopili cíl autorky, která pro kouzla záměrně používala latinská slova. Tomuto mrtvému jazyku dnes rozumí málokdo, čímž je výrazům ponechán nádech tajemna.

Metodu přenesení názvu nacházíme u zaklínací formule, která vytvoří ochranného patrona a odežene mozkomory. „Patron je něco jako pozitivní síla, (...) promítá se do něj všechno, z čeho mozkomor čerpá svou energii – naděje, štěstí, touha přežít – na rozdíl od skutečných lidí však Patron nepropadá nikdy zoufalství, takže mu mozkomorové nemohou ublížit.“⁵⁷ Latinské spojení *expecto patronum* bychom přeložili jako *očekávám ochránce*.

Famfrpál (Quidditsch)

Český název mezinárodního kouzelnického sportu je jedním z neologismů překladatele Vladimíra Medka. Jeho záměrem bylo vytvořit staročesky znějící jméno, které by asociovalo sportovní hru. Jaký byl motiv autorky originálního názvu, není zcela jasné. O tom, zda jméno vytvořila z písmen názvů jednotlivých míčů používaných při hře,⁵⁸ z latinského pojmu scholastické filozofie (*quidditas*⁵⁹), či ji napadlo náhodou, můžeme pouze spekulovat.

⁵⁷ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. Praha: Albatros, 2002, s. 212.

⁵⁸ Quidditch – **qu**affel, **blud**ger, **blud**ger, **snitch**

⁵⁹ Quidditas = to, čím něco je tím, čím je; esence; podstata

Havraspár (Ravenclaw)

V tomto případě se jedná o doslovný překlad kompozita vytvořeného ze slov *havran (raven)* a *spár (claw)*. Mohlo by se zdát, že název o školní koleji a vlastnostech jejích studentů nic nevyovídá, ale havran je v první řadě symbolem myslí, vědění a inteligence.

Hulák (Howler)

Když Ronaldu Weasleymu ve druhém ročníku doručila sova červenou obálku, měl zcela oprávněně strach. *Hulákání* jeho matky z dopisu se totiž odráželo od kamenných stěn a všichni z toho div neohluchli. Tento důmyslný vynález zařadíme mezi mluvící jména, která svým názvem vyjadřují charakteristickou činnost. Překlad byl proveden metodou substituce, jelikož originální název je derivátem anglického slovesa *howl (výt, řvát, kvílet)*.

Kostirost (Skele-Gro)

Z názvu vyplývá, k čemu tato pálivá tekutina slouží. Lék na růst kostí musel Harry Potter pít poté, co mu je z pravé ruky nešťastně odstranil Zlatoslav Lockhart. Český překlad je synonymem názvu původního, který byl vytvořen upravením složeniny slov *skeleton (kostra)* a *grow (růst)*.

Krásnohůlky (Beauxbatons)

Akademie čar a kouzel v Krásnohůlkách se nachází ve třpytivém paláci ve Francii. Z toho důvodu autorka použila pro pojmenování školy francouzské výrazy *beaux (krásný)* a *bâtons (hůlky)*, čímž proprium plní klasifikační funkci. Do českého jazyka bylo toto kompozitum doslovně přeloženo.

Kruval (Durmstrang)

Další kouzelnickou školou v Evropě je Institut čar a kouzel v Kruvalu. Jeho poloha není přesně známá, ale vzhledem k některým aspektům popsáním v knize bychom jej

mohli zařadit do severovýchodní části. Někteří studenti a ředitel mají ruská jména a jejich uniformy představují rudé pláště a kožešinové hábity. Originální název je odvozen od německého preromantického hnutí *Sturm und Drang* (*bouře a vzdor*). Český výraz *Kruval* je dalším neologismem Vladimíra Medka a jeho nezvyklý hláskový sklad působí krutým a temným dojmem, stejně jako název původní. Na škole se vyučuje i černá magie a vzešel z ní jeden z nejnebezpečnějších kouzelníků – Gellert Grindelwald.

Moudrý klobouk (Sorting Hat)

Starý záplatovaný mluvící klobouk je první školní den pokládán na hlavy nových studentů již celá staletí. Slouží k rozřazování prvňáčků do Zmijozelu, Nebelvíru, Mrzimoru nebo Havraspáru, k čemuž odkazuje jeho anglický název (*sorting – třídění, řazení*). Překlad do českého jazyka byl vytvořen pomocí modulace a užitý atribut vyjadřuje vlastnost tohoto klobouku. K tomu, aby dokázal u mladých studentů poznat jejich osobnost, schopnosti a budoucí jednání a zařadil je podle toho do správné koleje, jistě musí být *moudrý*.

Mrzimor (Hufflepuff)

Jméno originální vychází z anglického frazému *huff and puff*, který do češtiny přeložíme jako *těžké dýchání*, „*funění*“, např. při namáhavé práci. Studenti Mrzimoru „jsou vždy ochotní přiložit ruku k dílu“,⁶⁰ což značí jejich píli a snahu dosáhnout úspěchu i těžkou dřinou při studiu. Anglický výraz tak plní charakterizační funkci a odkazuje k činnosti, která kolej neprávem staví do pozice té nejslabší. Není pravda, že by zdejší studenti byli nejméně chytrí, pouze nejsou tak vychloubační a chovají se tiše a klidně. Český překlad se od originálu liší a vychází z anglického základu *huff*, které přeložíme jako *rozmrzelý*.⁶¹

⁶⁰ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. Praha: Albatros, 2001, s. 113.

⁶¹ BOLFOVÁ, Eva. *Harry Potter und seine tschechische und deutsche Übersetzung*. Pardubice, 2010.

Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, s. 66. Dostupné z:

https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/36016/BolfovaE_HarryPotter_JC_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Myslánka (Pensieve)

Myslánka je magická kamenná mísa, která umožňuje svému majiteli třídit myšlenky a uchovávat si v ní vzpomínky. Vladimír Medek svůj neologismus odvodil od *mysli*, původní název je kompozitem výrazu *pensive (zamyšlený)* a *sieve (síta, prosít)*. Své vzpomínky si člověk poté může kdykoliv prohlédnout, a protože je v roli diváka, snadněji postřehne všechny souvislosti.

Nebelvír (Gryffindor)

V bradavické škole každý student ví, že jednotlivé koleje jsou pojmenovány po jejich zakladatelích. Nebelvír nese název po profesoru Godriku Nebelvírovi a jeho příjmení bylo do českého jazyka přeloženo metodou modulace. *Gryffin* je mytologická bytost s orlí hlavou a lvím, přesto však okřídleným tělem. Překladatel se tak držel původního záměru autorky a na místo křídla použil symbol *nebe*. Ve výchozím jazyce slovo obsahuje ještě zakončení *-dor*, které je odvozeno z francouzského *d'or* nesoucí význam *ze zlata*.⁶² Zlatá spolu s červenou jsou barvami této koleje.

Neviditelný plášť (Invisibility Cloak)

Jedna ze tří relikvií smrti značí svým názvem vlastnost, pro kterou je nesmírně ceněna. Plášť, který neochotně vytvořila Smrt, byl po celá staletí předáván z generace na generaci a chránil své majitele, kdykoliv potřebovali být ukryti před okolním světem. Dalšími dvěma relikviemi jsou bezová hůlka a kámen vzkříšení, dohromady dělají z jejich držitele pána smrti. Výraz byl do českého jazyka přeložen kalkem.

Nitrobrana (Occlumency)

„Účelem této kouzelné disciplíny je uzavřít vlastní mysl před magickým vměšováním a vlivem.“⁶³ Výrazy v obou jazycích vychází z latinského výrazu *occludo (uzavřít)* a *mens (mysl, cit)*. V českém překladu byla použita metoda substituce

⁶² *Gryffindor*. In: Harry Potter Wiki [online]. [cit. 2016-2-25]. Dostupné z: <http://harrypotter.wikia.com/wiki/Gryffindor>

⁶³ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Fénixův řád*. Praha: Albatros, 2004, s. 490.

a vytvořeno kompozitum ze slov *obrana* a *nitro*. Jedná se o mluvící jméno, které plní také funkci estetickou, jelikož název působí jako vznešené umění.

Nitrozpyt (Legilimency)

Nitrobrana bojuje proti schopnosti pronikání jedince k pocitům a vzpomínkám v mysli někoho jiného – tedy nitrozpytu. Postup při vzniku názvu i překladu byl stejný jako v případě předchozím. *Legilimency* ale vychází z latinského *legere* (*číst*). Český výraz odvozený od slovesa *zpytovat* ještě lépe vystihuje podstatu celé problematiky. „Lidská mysl není kniha, nemůžete ji na libovolném místě otevřít a v klidu si v ní číst, (...) lidé, kteří ovládají nitrozpyt, jsou za určitých okolností schopní pohroužit se do mysli své oběti a to, co v ní najdou, si přesně vyložit.“⁶⁴ Nejedná se tedy o pouhé čtení myšlenek, ale o pozorování a bádání v mysli druhého, jak správně Pavel Medek odhadl.

Pamatováček (Rememberall)

Nebelvírský student Neville Longbottom dostal v prvním ročníku od babičky malý dárek. Jednalo se o kulatý předmět velikosti tenisového míčku, ve kterém se objevil červený kouř pokaždé, když chlapec na něco zapomněl. Koule získala jméno podle své dovednosti *pamatovat si* úkoly a povinnosti za něj. Metodou substituce byl vytvořen český ekvivalent původního názvu.

Petrificus totalus

Kouzlo úplného spoutání má původ v latinském jméně *Petra* značící *skálu*, *balvan* a *totus* s významem *zcela*, *úplně*. Člověk po napadení touto kletbou skutečně doslova zkamení. Tato kouzelná formule byla stejně jako mnohé další přenesena do českého jazyka v latinské podobě, čímž je u jména zachována estetická funkce.

⁶⁴ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Fénixův řád*. Praha: Albatros, 2004, s. 491.

Pobertův plánek (Marauder's Map)

Jedná se o mapu bradavického hradu, jeho pozemků a Prasinek. Výraz *poberta* je synonymem pro *zloděje* či *raubíře*, leč s určitou mírou expresivity. Charakterizační funkci nacházíme ve jméně z důvodu podobných vlastností vynálezců této mapky. Pobertův plánek nakreslili čtyři studenti pod přezdívkami Náměsíčník, Červíček, Tichošlápek a Dvanáctérák, kteří během studia používali své nadání k vymýšlení nejrůznějších neplech a lumpáren. Výraz byl z originálního *marauder* (*lupič*) přeložen pomocí substitute.

Obraceč času (Time-Turner)

V případě názvu kouzelného předmětu, který umožňuje vracet se v čase, byla pro překlad použita metoda kalku. Jedná se o přívěsek ve tvaru miniaturních přesýpacích hodin na dlouhém zlatém řetízku. Charakteristická funkce jména je zřejmá, jelikož název vyjadřuje dovednost měnit události, které se již staly. Obraceč času byl používán ve třetí knize o Harrym Potterovi a autorka sama později uvedla, že jí tento krok způsobil nesmírné množství problémů. Pro další dějové zápletky tak musela nechat v knize všechny obraceče času zničit při souboji na ministerstvu kouzel v pátém díle.

Rozplývavá skříň (Vanishing Cabinet)

Na první pohled obyčejný starobylý kus nábytku je předmětem černé magie. Skříň byla dlouhá léta v obchodu Borgin a Burkes, svou sestru měla ale bohužel v Bradavicích. V šestém díle příběhu obě skříně vytvořily průchod a umožnily tak smrtijedům vstup na hrad. Název byl vytvořen podle schopnosti skříně ukrýt každého, kdo se do ní zavře (nechat ho *zmizet* – *vanish*). Doslova by mohl být předmět přeložen jako *mizející skříň*, atribut odvozený od slovesa *rozplynout* ale působí tajemnějším dojmem.

Škola čar a kouzel v Bradavicích (Hogwarts School of Witchcraft and Wizardry)

Originální název *Hogwarts* můžeme rozdělit na slovo *hog*, znamenající *prase* a slovo *warts* s významem *bradavice*. Při obrácení lexikálních jednotek vznikne výraz *warthog*, což je název pro *prase bradavičnaté*. Jelikož by ale při doslovném překladu

do češtiny nebyl dodržen původní záměr vytvoření místního názvu, vymyslel Vladimír Medek jméno vlastní. Nově vytvořené označení Bradavice tak ve čtenáři asociuje představu čaroděje nebo čarodějky, kteří se s bradavicí v pohádkách běžně vyskytují.

Ultradlouhé uši (Extendable Ears)

Výrobek k odposlouchávání cizích rozhovorů je dalším žertovným předmětem z dílny dvojčat Weasleyových. Ačkoliv bylo pro překladatele důležité zachování aliterace v cílovém jazyce, podařilo se jim najít ekvivalent původního atributu *extendable* (*prodloužitelný*). Oba výrazy plní funkci estetickou a také charakterizační, protože vypovídají o vlastnosti předmětu.

Viteál (Horcrux)

Označení pro objekt černé magie, který slouží jako ochrana vlastního života, byl do českého jazyka přeložen metodou adaptace. Charakterizační funkci nalzáme v českém výrazu *viteál*, odkazujícím k *životu* (*vita*). Překladatel Pavel Medek v originálním názvu *horcrux* žádné spojení s latinou nenašel⁶⁵ a vycházel pouze z vlastností a funkce daného předmětu.⁶⁶ Joanne K. Rowlingová se ale pravděpodobně inspirovala francouzským *dehors* (*mimo, vně*) a anglickým slovem *crux* (*jádro, podstata*), který v tomto případě značí duši. Výraz *horcrux* tak doslovně znamená *mimo duši* a značí jakýkoliv předmět, „do něhož někdo ukryl část své duše. (...) Dotyčná osoba pak nemůže zemřít ani tehdy, je-li její tělesná schránka napadena či zničena, protože část duše zůstane připoutaná k zemi a nepoškozená.“⁶⁷

Zhasínadlo (Put Outer)

Autorčin neologismus vznikl odvozením ze slovesa *put out* (*zhasnout*) pomocí sufixu *-er*, typického pro tvoření anglických podstatných jmen popisujících přístroje.

⁶⁵ Ačkoliv v latině nacházíme pro *crux* ekvivalent *kříž*.

⁶⁶ „Žádné pokračování Harryho Pottera nebude,“ doufá Pavel Medek. In: Česká televize [online]. 2011. [cit. 2016-2-27]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1252087-zadne-pokracovani-harryho-pottera-nejde-doufa-pavel-medek>

⁶⁷ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a princ dvojí krve*. Praha: Albatros, 2005, s. 409.

Překladaťel se držel stejného postupu a pomocí substituce vytvořil český ekvivalent, derivát utvořený ze slovesa *zhasínat* ve spojení s příponou *-dlo*. Tímto sufixem je jméno klasifikováno do skupiny názvů předmětů či nástrojů.

Zlatonka (Golden Snitch)

Při famfrpálu je důležité, aby chytač dokázal polapit malý létající míček dříve než jeho protihrač. Od poloviny 13. století k tomuto účelu sloužila *Zlatonoska (Snidged)*, kulatý zlatý ptáček o velikosti vlašského ořechu, který vynikal svou rychlostí a obratností. Během hry byl ale často rozdrčen a jeho výskyt v přírodě se drasticky snižoval, proto byl prohlášen za chráněný ptačí druh. S míčkem navrženým podle vlastností Zlatonosky přišel o několik let později kouzelník Bowman Wrigt, který název svého vynálezu od původního ptáčka odvodil.⁶⁸ Překladaťel Vladimír Medek jméno kouzelného míčku dokonale přizpůsobil českému prostředí.

Zmijozel (Slytherin)

Jedním ze zakladatelů Bradavic byl Salazar Zmijozel, který „zastával názor, že výuka kouzelných umění by měla zůstat jen v rodinách, kde všichni jsou kouzelníci, a bránil se přijímat studenty z mudlovských rodin, o kterých se domníval, že jim nelze důvěřovat“.⁶⁹ Toto jméno nese především funkci estetickou, protože v případě jazyka výchozího i cílového doslova syčí. Název originální je odvozen od slovesa *slither (plazit se)*, překladaťel použil pro nás velmi známého jedovatého hada ve spojení se zlem. Proprium tak přesně vystihuje podstatu koleje a povahu jejích studentů.

Zrcadlo z Erisedu (Mirror of Erised)

„Bylo to skvostné zrcadlo, vysoké až do stropu, ve zdobném zlatém rámu; stálo na dvou nohách s velkými drápy. Nahoře byl do oblouku vyrytý nápis: Mízar bozyhu otešave lařáv ten.“⁷⁰ V souvislosti se zrcadlením je obrácené pořadí písmen použito také

⁶⁸ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Famfrpál v průběhu věků*. Praha: Albatros, 2013, s. 22.

⁶⁹ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Tajemná komnata*. Praha: Albatros, 2002, s. 130.

⁷⁰ ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. Praha: Albatros, 2001, s. 193.

v názvu předmětu. Toto zrcadlo neodráží vzhled, ale ukazuje nejhlubší tužby srdce. Autorčin neologismus *Erised* není ničím jiným, než přesmyčkou slova *desire* (*touha*). Český doslovný překlad staví výraz *Erised* do pozice místního názvu.

3.4 VÝSLEDKY ANALÝZY

V praktické části bylo rozebráno celkem 82 vybraných vlastních jmen a autorských neologismů z knih o Harrym Potterovi. Analýza se z velké části zaměřovala na propriální funkce a ukázala tak, jaký úkol jména v literárním díle plní.

Základní funkcí vlastního jména je nominace, tudíž ji nacházíme u všech zmíněných bionym, geonym i chrématonym. U některých antroponym je narušena z důvodu dalších označení jedné osoby. V díle se neobjevují postavy beze jména, nýbrž hrdinové s více jmény. Nejčastěji se jedná o přezdívky, které charakterizují vlastnosti či vzhled postavy (např. *Sirius Black* jako *Tichošlápek*, *Lenka Láskorádová* jako *Střelenka*).

Asociační funkce byla zjištěna u šestnácti proprií, což vypovídá o autorčině inspiraci historickými osobnostmi a jinými literárními postavami. Příběh Harryho Pottera nevychází ze skutečných událostí, přesto v něm je například brilantně zakomponované jméno *Nicolase Flamela* spolu se správnými časovými souvislostmi.

- *Nicolas Flamel, Remus Lupin, Zlatoslav Lockhart, Aragog, Fawkes, paní Norisová, akromantule, hipogryf, kentaur, Bertíkovy fazolky tisíckrát jinak, Borgin a Burkes, Godrikův důl, Gringottova kouzelnická banka, King's Cross, Škola čar a kouzel v Bradavicích, zlatonka*

Klasifikující funkci plní především jména cizojazyčná, která čtenáři napomáhají zařadit postavy k určitým místům. Jméno typické pro příslušníka jistého národa nacházíme např. u profesorky *McGonagallové*, jejíž skotské příjmení nebylo změněno v žádném jiném překladu. Jména postav v českém překladu poskytují jednoznačnou informaci o pohlaví, a to mimo jiného díky přechylování českých příjmení. Zeměpisná

označení ve většině případů určují, zda se jedná o místo z kouzelnického nebo mudlovského světa (např. *Tottenham Court Road a Prasinky*).

- *Draco Malfoy, Harry Potter, Hermiona Grangerová, Ronald Weasley, Charing Cross Road, King's Cross, Prasinky, Příčná ulice, Tottenham Court Road, Krásnohůlky*

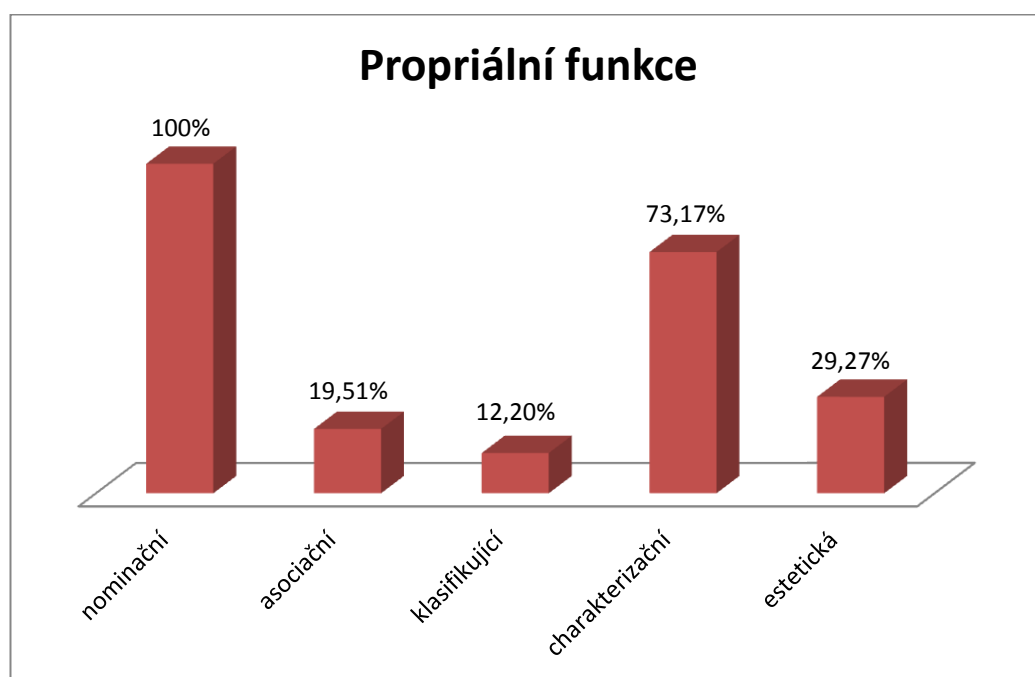
Největší zastoupení má u analyzovaných názvů charakterizační funkce. Z celkového počtu pojmenování nacházíme ve výběru šedesát mluvících jmen, a to ve všech třech formách. Duševní vlastnosti představují např. jména *Protiva, Alastor Moody* nebo *Kornelius Popletal*, názvy jako *Křivonožka* či *Buclatá dáma* vyjadřují fyzický vzhled. Nejčastěji byly předměty, místa a postavy pojmenovány podle charakteristické činnosti, kterou vykonávají (např. *Zvěromág, Kostirost, Kvikáلكov*).

- *Alastor Moody, Albus Brumbál, Draco Malfoy, Hermiona Grangerová, Kornelius Popletal, Lenka Láskorádová, Minerva McGonagallová, Remus Lupin, Rita Holoubková, Ronald Weasley, Severus Snape, Sirius Black, Zlatoslav Lockhart, moták, smrtijed, zvěromág, Buclatá dáma, Krátura, Krvavý baron, Protiva, Skoro bezhlavý Nick, Ufňukaná Uršula, Křivonožka, Tesák, Aragog, Chloupek, Klofan, akromantule, hipogryf, mozkomor, testrál, Doupě, Grimmauldovo náměstí, Kratochvilné kouzelnické kejkle, Kvikáلكov, Zapovězený les, Bertíkovy fazolky tisíckrát jinak, bleskobrk, Denní věštec, Expecto patronum, Havraspár, hulák, Kostirost, Moudrý klobouk, Mrzimor, myslánka, Nebelvír, neviditelný plášť, nitrobrana, nitrozpyt, pamatováček, Petrificus totalus, Pobertův pláněk, obraceč času, Rozplývavá skříň, Ultradlouhé uši, viteál, zhasínadlo, zlatonka, Zmijozel*

Neméně důležitou je pro literární dílo funkce estetická, která při zrodu jmen i u jejich překladu do českého jazyka sehrála podstatnou roli. Joanne K. Rowlingová vytvořila ve svém světě celou řadu názvů, které už svou formální podobou vzbuzují u čtenářů nejrůznější dojmy. Překladatelé Vladimír a Pavel Medkovi tuto funkci vždy upřednostňovali a vytvořili tak výborná pojmenování vlastní českému čtenáři. Z prostředků vytvářejících estetické kvality byla u analyzovaných jmen nejčastější aliterace

(např. *Ufňukaná Uršula*), nezvyklý hláskový sklad (*Kruval*) a v neposlední řadě rýmová echa (*Lenka Střelenka*).

- *Albus Brumbál, Lenka Láskorádová, Severus Snape, Tom Rojvol Raddle, moták, mudla, smrtijed, Ufňukaná Uršula, Kratochvilné kouzelnické kejkle, Krucánky a kaňoury, Zapovězený les, Bertíkovy fazolky tisíckrát jinak, Děsivý dělobuch, Expecto patronum, famfrpál, Kruval, nitrobrana, nitrozpyt, Petrificus totalus, Pobertův plánek, Rozplývavá skříň, Ultradlouhé uši, Zmijozel, Zrcadlo z Erisedu*

Druhým bodem praktické části práce byla analýza překladatelských postupů užitých při překladu vlastních jmen do češtiny. Ze sedmi základních metod, převzatých z publikace *Překlad a překládání*, bylo u rozebíraných jmen nalezeno pět postupů – transkripce, kalk, substituce, modulace a adaptace. Jelikož se v mnoha případech jedná o víceslovná pojmenování a jejich části byly do českého jazyka převedeny rozdílným způsobem, bylo celkem rozebráno 137 lexikálních jednotek.

V knihách o Harrym Potterovi se ale vyskytuje mnoho osobních jmen nebo skutečných místních pojmenování, která se z anglického jazyka zpravidla nepřekládají. Bratři Medkové vycházeli při práci z propriálních funkcí, přičemž si kladli za cíl sémantický význam a účinek jména, aby čtenáře neochudili například o charakteristiky postav obsažené v mluvících jménech. Pokud proprium tyto funkce neplnilo či se jim nepodařilo

najít český ekvivalent se stejným působením jako originál, ponechali jej v původní podobě (ženská příjmení byla pro potřeby českého jazyka přechýlena sufixem -ová).

Ze zkoumaných propriet bylo do českého jazyka beze změny převedeno 42 lexikálních jednotek, což v procentuálním vyjádření odpovídá 31 %. Jedná se například o jména hlavních postav studentů (*Harry Potter*), profesorů (*Remus Lupin*), o kouzelné formule (*Expecto patronum*) nebo místní názvy (*Tottenham Court Road*).

- *Alastor Moody, Albus (Brumbál), Draco Malfoy, Harry Potter, Hermiona Grangerová, Lockhart, Minerva McGonagallová, Nicolas Flamel, Remus Lupin, Rita (Holoubková), Ronald Weasley, Severus Snape, Sirius Black, Tom (Raddle), (Skoro bezhlavý) Nick, Aragog, Fawkes, akromantule, Borgin a Burkes, Charing Cross Road, King's Cross, Tottenham Court Road, Expecto patronum, Petrificus totalus*

Nejužívanějším překladatelským postupem byl v případě excerpovaných jmen kalk. 39 doslovně přeložených názvů zahrnuje bionyma (např. *Brumbál, Tesák*), geonyma (*Krásnohůlky, Doupě*) i chrématonyma (*obraceč času, neviditelný plášť*).

- *Brumbál, smrtijed, (Buclatá) dáma, Krvavý baron, Skoro bezhlavý (Nick), Křivonožka, paní Norisová, Tesák, Doupě, Godrikův (důl), Grimmauldovo náměstí, Gringottova kouzelnická banka, (Kratochvilné) kouzelnické (kejkle), Příčná ulice, (Zapovězený) les, Denní věštec, (Děsivý) dělobuch, Havraspár, Krásnohůlky, (Moudrý) klobouk, neviditelný plášť, obraceč času, (rozplývavá) skříň, Škola čar a kouzel (v Bradavicích), (Ultradlouhé) uši, Zrcadlo z Erisedu*

Další metodou překladu je substituce, tj. nahrazení výrazu jiným s obdobným významem. Synonymní překlad nacházíme u 25 jmen, např. *Zvěromág, Krátura* či *Chloupek*, nejvíce však v případě chrématonym (např. *Nebelvír, Pobertův plánek*).

- *Zlatoslav (Lockhart), zvěromág, Buclatá (dáma), Krátura, Protiva, Ufňukaná (Uršula), Chloupek, Kvikálkov, (Godrikův) důl, Zapovězený (les), Bertíkovy fazolky (tisíckrát jinak), hulák, Kostirost, myslánka, Nebelvír, nitrobrana, nitrozpyt, pamatováček, Pobertův plánek, rozplývavá (skříň), Ultradlouhé (uši), zhasínadlo, Zmijozel*

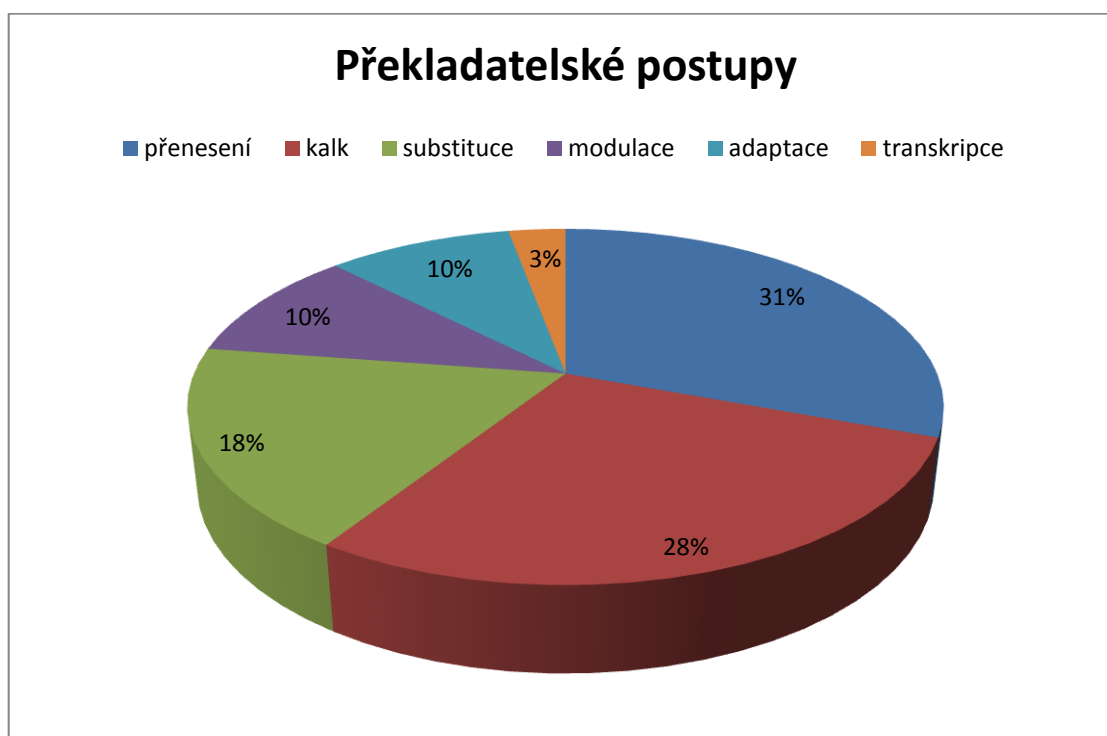
Modulace je oproti výše zmíněným metodám náročnějším překladatelským postupem. Bratři Medkové změnil původní význam u třinácti propriálních výrazů a vytvořili pro knihy české novotvary (např. *Mozkomor, Popletal, Mrzimor*).

- *Holoubková, Láskorádová, Popletal, moták, Klofan, mozkomor, Kratochvilné (kouzelnické) kejkle, Krucánky a kaňoury, Prasinky, Děsivý (dělobuch), Moudrý (klobouk), Mrzimor*

Nejnižší výskyt nalézáme u překladatelského postupu transkripce a adaptace. Transkribovány byly do českého jazyka pouze čtyři lexikální jednotky (*Kornelius, hipogryf, kentaur, testrál*).

Adaptace značí přizpůsobení situace popsané v originále jazyku překladu. V takovém případě překladatelé vytvořili nová pojmenování, která plní stejnou funkci jako jména v jazyce výchozím. Z analyzovaných jmen bylo do českého jazyka adaptováno třináct výrazů (např. *Kruval, zlatonka, Rojvol Raddle, mudla, Uršula*).

- *Lenka (Láskorádová), (Tom) Rojvol Raddle, mudla, (Ufňukaná) Uršula, (Bertíkovy fazolky) tisíckrát jinak, bleskobrk, famfrpál, Kruval, (Škola čar a kouzel) v Bradavicích, viteál, zlatonka*

ZÁVĚR

Tématem mé bakalářské práce byla propria a autorské neologismy v překladu *Harryho Pottera* do českého jazyka. V teoretické části jsem se zaměřila na původ a předmět onomastiky. Při dělení a popisu vlastních jmen jsem vycházela z publikace *Úvod do obecné onomastiky* od Rudolfa Šrámka, který rozděluje propria do tří základních skupin – bionyma, geonyma a chrématonyma. Zvláštní pozornost byla věnována onomastice literární, následována členěním funkcí vlastních jmen podle Miloslavy Knappové. Metody, které badatelé při rozboru proprií využívají, probírá následující kapitola. Neméně důležitou součástí práce byla problematika překladu. V dalších oddílech teoretické části tak byl popsán proces překladu, jeho typy a překladatelské postupy.

Cílem analýzy v praktické části práce byl rozbor vybraných bionym, geonym a chrématonym z hlediska jejich funkce v literárním díle. Rozebrán byl také původ většiny pojmenování a označeny metody, které bratři Vladimír a Pavel Medkové při překladu použili. Analýza zahrnuje 82 pojmenování, která byla pro potřeby výzkumu překladatelských postupů rozdělena na jednotlivé lexikální jednotky (137). Výsledky celého bádání byly závěrem shrnuty spolu s výčtem konkrétních příkladů a zaznamenány do grafů.

Jelikož vlastní jména slouží především k odlišení pojmenovaného objektu od ostatních, plnila všechna rozebraná jména nominační funkci. Podle prvotních předpokladů obsahovala analýza mnoho mluvících jmen (60), proto druhé nejvyšší zastoupení měla funkce charakterizační. Autorka *Harryho Pottera* často pomocí užitých jmen odhalovala osobnost, vzhled nebo typickou činnost postav, míst a předmětů. Nejednou se také nechala inspirovat reálnými předobrazy, např. místními názvy či jmény z dějin a mýtů, které tak plní v díle funkci asociační. Vysoký výskyt jmen s estetickou funkcí je způsoben autorčiným citem pro jazyk a využitím znalostí cizích jazyků. V příběhu tak nalezneme jména původem anglická, ale také latinská, francouzská či řecká. Joanne K. Rowlingová hojně využívala aliterace, přesmyček, nezvyklého hláskového skladu a mnoha dalších prostředků k docílení správného působení jména. Bratři Medkové pochopili smysl celého díla a díky jejich překladu byly do českého jazyka zmíněné funkce zachovány. Žádné pojmenování v knihách o Harrym Potterovi nebylo užito náhodně, všechna jména v příběhu mají svůj význam, který někdy bývá patrný již z názvu.

V mnoha případech je ale nejasný nebo skrytý, tudíž hlubší zamyšlení se nad jménem přináší badateli nové poznání.

K převedení do českého jazyka bylo zvoleno pět překladatelských postupů, čímž se potvrdila druhá stanovená hypotéza. V pořadí od nejčastěji užitých metody byl při překladu zastoupen kalk, substituce, modulace, adaptace a transkripce. Metodu kalku využili bratři Medkové u 39 lexikálních jednotek, což dokazuje kvalitu původních pojmenování vytvořených autorkou. Překladatelé při doslovném překladu, stejně tak jako při metodě substituce, chtěli pouze přiblížit originální název českému čtenáři. Metodu modulace využili bratři Medkové v případě názvů, u nichž nenalezli český ekvivalent. Díky své práci tak překlad obohatili o neologismy, kterým dnes rozumí každý, kdo se s příběhem o Harrym Potterovi alespoň jednou setkal. Adaptace dokazuje snahu obou bratrů o zachování stejných funkcí, které jména plnila v příběhu v původním jazyce. V českém jazyce tak muselo být například pozměněno jméno hlavního záporného hrdiny, jinak by pojmenování ztratilo estetickou funkci. Ačkoliv překladatelé využili více postupů, nejčastěji byla jména do cílového jazyka přenesena v původní podobě. Důvodem je vysoký podíl antroponym, která bratři Medkové nepřeložili cíleně, aby v knihách zachovali národní a místní souvislosti.

Knihy o Harrym Potterovi mě provází již od dětství, zajímám se o původ užitých jmen, překlad do jiných jazyků a především o jejich význam vzhledem k pojmenovaným objektům a působení v celkovém kontextu díla. Při zpracování této bakalářské práce jsem si potvrdila, s jakou originalitou a důvtipem Joanne K. Rowlingová do svého příběhu jména vybírala. Vytvořila vynikající neologismy, které přinejmenším fanoušci jejích knih nadále běžně používají. Uvědomila jsem si také nesnadnou práci českých překladatelů, jejichž kreativita podtrhla přednosti celé ságy.

RESUMÉ

This bachelor's thesis deals with ways of translating proper names in Harry Potter books into the Czech language. The theoretical part consists of the theory of onomastics; its history and subject of research. Special attention is paid to literary onomastics and ways of using propriums in artwork. Other chapters of the theoretical part describe translation process and analyze types and methods of translation. The practical part is an analysis of certain propriums from Joanne K. Rowling's books. The research is focused on functions and etymology of proper names and also on methods which have been used in translations into the Czech language. The final part summarizes the outcomes of the analysis and presents them by means of graphs.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

COLBERT, David. *Kouzelný svět Harryho Pottera*. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01868-3.

Dictionary of Contemporary English. Harlow: Longman, 2005. ISBN 1-405-81126-9.

DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Baker Street, Příčná ulice a ulice Mazaných řemeslníků – tři typy urbanonym v beletrii a jejich funkce. *Acta onomastica*, 2009. ISBN 978-80-86496-48-1.

DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Česká teorie literární onomastiky. *Acta onomastica*, 2010. ISBN 978-80-86496-99-3.

DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Specifika literárních antroponym. *Acta onomastica*, 2010. ISBN 978-80-86496-99-3.

DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Problémy metodologie literární onomastiky. In: *Varia XVIII (M. Ivanová – M. Ološtiak)*, Prešov, 2009. ISBN 978-80-8068-976-6.

HOLÝ, Jiří. Funkce jmen postav v dílech Karla Čapka a Vladislava Vančury. In: *Česká literatura*, 1984, roč. 32, č. 5. ISSN 0009-0468.

KNAPPOVÁ, Miloslava. Funkce vlastních jmen v literárních textech. In: BLICHA, M. (ed.). *Zborník Acta Facultatis Paedagogicae Universitatis Šafarikanae, Slavistica XXVIII., Zv. 3. Onomastika a škola*. Banská Bystrica 1992. ISBN 80-7097-206-8.

KNITTLOVÁ, Dagmar et al. *Překlad a překládání*. Olomouc, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.

KUFNEROVÁ, Zlata, POLÁČKOVÁ, Milena, POVEJŠIL, Jaromír, SKOUMALOVÁ, Zdena, STRAKOVÁ, Vlasta. *Překládání a čeština*. Praha, 1994. ISBN 80-85787-14-8.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladau*. 4. vyd., Praha, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7.

ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Famfrpál v průběhu věků*. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03253-5.

ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Fantastická zvířata a kde je najít*. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03254-2.

ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. Praha: Albatros, 2001. ISBN 80-00-00995-1.

ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Tajemná komnata*. Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01041-0.

ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01042-9.

ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Ohnivý pohár*. Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01043-7.

- ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Fénixův řád*. Praha: Albatros, 2004. ISBN 80-00-01294-4.
- ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a princ dvojí krve*. Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-01819-5.
- ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a relikvie smrti*. Praha: Albatros, 2008. ISBN 80-00-02122-5.
- SEDLÁČEK, Josef. *Kapesní slovník latinsko-český a česko-latinský*. Praha, 2001 (reprint vydání z roku 1936). ISBN 978-80-373-9182-2.
- ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X.
- ZOUZALOVÁ, Kristýna. *K obecným otázkám onomastiky*. České Budějovice, 2012. Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

INTERNETOVÉ ZDROJE

- About the Books: transcript of J. K. Rowling's live interview on Scholastic.com. 16 October 2000*. In: Accio Quote [online]. [cit. 2016-2-20]. Dostupné z: <http://www.accio-quote.org/articles/2000/1000-scholastic-chat.htm>
- BOLFOVÁ, Eva. *Harry Potter und seine tschechische und deutsche Überetzung*. Pardubice, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, s. 66. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/36016/BolfovaE_HarryPotter_JC_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Harry Potter Wiki [online]. [cit. 2016-2-25]. Dostupné z: http://harrypotter.wikia.com/wiki/Main_Page
- JANÍČKOVÁ, Marie. *Překlad vlastních jmen v díle J. K. Rowlingové Harry Potter (do češtiny, ukrajinštiny)* [online]. Olomouc, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, s. 30. [cit. 2016-2-23]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ava7tf/00177232-142026166.pdf>
- Transcript of National Press Club author's luncheon, NPR Radio, October 20, 1999*. In: Accio Quote [online]. [cit. 2016-2-20]. Dostupné z: <http://www.accio-quote.org/articles/1999/1099-pressclubtransc.htm>
- UTĚŠENÝ, Slavomír. Brumbáři a brundiváli. *Naše řeč* [online]. 1964, 47 (3), s. 146-149 [cit. 2015-05-9]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5034>
- „Žádné pokračování Harryho Pottera nebude,“ doufá Pavel Medek. In: Česká televize [online]. 2011. [cit. 2016-2-27]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1252087-zadne-pokracovani-harryho-pottera-nebude-doufa-pavel-medek>

PŘÍLOHY

JMENNÝ REJSTŘÍK

Alastor Moody	22
Albus Brumbál (Albus Dumbledore)	22
Akromantule (Acromantula)	33
Aragog	31
Bertíkovy fazolky tisíckrát jinak (Bertie Bott's Every Flavour Beans)	39
Borgin a Burkes (Borgin and Burkes)	35
Buclatá dáma (Fat Lady)	29
Bleskobrk (Quick-Quotes Quill)	39
Denní věštec (Daily Prophet)	39
Děsivý dělobuch (Decoy Detonator)	40
Doupě (Burrow)	35
Draco Malfoy	22
Expecto patronum	40
Famfrpál (Quidditch)	40
Fawkes	32
Godrikův důl (Godric's Hollow)	35
Grimmauldovo náměstí (Grimmauld Place)	35
Gringottova kouzelnická banka (Gringotts Wizarding Bank)	36
Harry Potter	23
Havraspár (Ravenclaw)	41
Hermiona Grangerová (Hermione Granger)	23
Hipogryf (Hippogriff)	33

Hulák (Howler)	41
Charing Cross Road	36
Chloupek (Fluffy)	32
Kentaur (Centaur)	33
King's Cross	36
Klofan (Buckbeak)	32
Kornelius Popletal (Cornelius Fudge)	23
Kostirost (Skele-Gro)	41
Kratochvilné kouzelnické kejkle (Weasleys' Wizard Wheezes)	36
Krásnohůlky (Beauxbatons)	41
Krátura (Kreacher)	29
Krucánky a kaňoury (Flourish and Blotts)	37
Kruval (Durmstrang)	41
Krvavý baron (Bloody Baron)	29
Křivonožka (Crookshanks)	31
Kvikáلكov (Little Whinging)	37
Lenka Láskorádová (Luna Lovegood)	24
Minerva McGonagallová (Minerva McGonagall)	24
Moták (Squib)	27
Moudrý klobouk (Sorting Hat)	42
Mozkomor (Dementor)	34
Mudla (Muggle)	28
Myslánka (Pensieve)	43
Mrzimor (Hufflepuff)	42
Nebelvír (Gryffindor)	43

Neviditelný plášť (Invisibility Cloak)	43
Nicolas Flamel	24
Nitrobrana (Occlumency)	43
Nitrozpyt (Legilimency)	44
Obraceč času (Time-Turner)	45
Pamatováček (Rememberall)	44
Paní Norisová (Mrs. Norris)	31
Petrificus totalus	44
Pobertův plán (Marauder's Map)	45
Prasinky (Hogsmeade)	37
Protiva (Peeves)	30
Příčná ulice (Diagon Alley)	38
Remus Lupin	25
Rita Holoubková (Rita Skeeter)	25
Ronald Weasley	25
Rozplývavá skříň (Vanishing Cabinet)	45
Severus Snape	26
Sirius Black	26
Skoro bezhlavý Nick (Nearly Headless Nick)	30
Smrtijed (Death Eater)	28
Škola čar a kouzel v Bradavicích (Hogwarts School of Witchcraft and Wizardry)	45
Tesák (Fang)	31
Testrál (Thestral)	34
Tom Rojvol Raddle (Tom Marvolo Riddle)	27
Tottenham Court Road	38

Ufňukaná Uršula (Moaning Myrtle)	30
Ultradlouhé uši (Extendable Ears)	46
Viteál (Horcrux)	46
Zapovězený les (Forbidden Forest)	38
Zhasínadlo (Put Outer)	46
Zlatonka (Golden Snitch)	47
Zlatoslav Lockhart (Gilderoy Lockhart)	27
Zmijozel (Slytherin)	47
Zrcadlo z Erisedu (Mirror of Erised)	47
Zvěromág (Animagus)	28